

ÇİFT VE AİLE TERAPİSİ ARAŞTIRMALARI

Editör

Prof. Dr. Uğur GÜRGAN

Bu kitapta yer alan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

E-ISBN

978-625-375-901-8

Kitap Adı

Çift ve Aile Terapisi Araştırmaları

Editör

Uğur GÜRGAN

ORCID iD: 0000-0002-0421-8168

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

PSY041000

DOI

10.37609/akya.4026

Kütüphane Kimlik Kartı

Çift ve Aile Terapisi Araştırmaları / ed. Uğur Gürkan.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.

220 s. : tablo, şekil, grafik. ; 160x235 mm.

Kaynakça var.

E-ISBN 9786253759018

GENEL DAĞITIM

Akademisyen YAYINEVİ A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Ailenin, toplumun temel yapı taşı olduğu gerçeğinden hareketle, Çift ve Aile Terapisi Derneği (ÇATED) ve Araştırma Komitesi olarak aile sağlığını güçlendirmeye yönelik bilimsel ve uygulamalı çalışmalara odaklandık. Bu doğrultuda “Sağlıklı Aileler, Güçlü Toplumlar” ana temasıyla gerçekleştirdiğimiz ÇATED 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi’nin ardından Çift ve Aile Terapisi araştırmalarından oluşan bu kitabı sizlerle paylaşmaktan büyük gurur duyuyoruz.

Bu eser aile ilişkilerini, çift dinamiklerini ve psikososyal süreçleri ele alan analiz ve araştırmalarla birlikte, uygulayıcılara yol gösteren deneyimleri bir araya getirmektedir. Her bir çalışma farklı yaklaşımların çift ve aile sorunlarına ve gelecek çalışmalara ışık tutarak, toplumun iyi oluşunu artırma ve bu sayede de toplumsal dayanıklılığı güçlendirme hedefine katkı sunmaktadır.

Bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm öğretim elemanlarına, araştırmacılara, uzman ve öğrencilere teşekkür ederim. Ayrıca ÇATED Dernek Yönetim Kurulu başkanımız Emre Konuk ve yönetim kurulu üyelerine bana böyle bir fırsat verdikleri için teşekkür ederim. Akademisyen Yayınevinin anlayışlı, destekleyici idarecilerinden, bu kitabı son haline getirip yayına hazırlayan ve emeği geçen tüm ekibe teşekkür ederim.

Sevginin ve saygının eşliğinde, nice bilimsel çalışmalara imza atmak dileğiyle...

Selam ve Saygılarımla

Prof. Dr. Uğur GÜRGAN

Çift ve Aile Terapisi Derneği (ÇATED) Yönetim Kurulu Adına

2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi Başkanı

ÇATED Araştırma Komitesi Eş Başkanı

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	Yeni Normal: Tek Ebeveynli Aileler Durum, Risk ve Öneriler1 <i>Ali GÜNGÖR</i>
BÖLÜM 2	Aile İçi İletişimin Biyolojik Açıdan Metaforik Bakış Açısı İle İncelenmesi19 <i>Aysun SICAKER</i> <i>Ayşe Nazlı TETİK</i> <i>Aslı ARI, Zehra YAZICI</i>
BÖLÜM 3	Ebeveyn Stres Düzeyi Ve Bireysel İletişim Becerileri Arasındaki İlişkiyi İncelemek35 <i>Ceyda TAVUKCULAR</i> <i>Uğur GÜRGAN</i>
BÖLÜM 4	Problem Davranışları Normalleştiren Annelerde Görülen Savunma Mekanizmalarının Ve Ebeveyn Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi: Fenomenolojik Bir Yaklaşım47 <i>Dilan ZİYANAK</i> <i>Uğur GÜRGAN</i>
BÖLÜM 5	Türkiye’de Ebeveyn Tükenmişliği Üzerine Bir Derleme61 <i>Enes SEMİZ</i>
BÖLÜM 6	Bekar Genç Yetişkinlerde Evlilik Algısına Yönelik Metafor Çalışması87 <i>Uğur GÜRGAN</i> <i>Fatma ARIK</i>
BÖLÜM 7	Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Bağlanma Stillerinin Algılanan Romantik İlişki Kalitesine Etkisinin İncelenmesi103 <i>Hasan Celal TOPAL</i> <i>Uğur GÜRGAN</i>

BÖLÜM 8	Aile Terapisinde Kuramsal Dönüşüm: Yapısal Aile Terapisinden Çözüm Odaklı Postmodern Perspektife117 <i>İlkay MUTLUAY</i> <i>Fatih ALTUN</i>
BÖLÜM 9	Tek Ebeveynli Ailelerin Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Sistemine Katılımı ve Psikolojik Danışma Alanına Yansımaları129 <i>Neslihan ALTUNPUL</i>
BÖLÜM 10	Doğal Gelişen Okuryazarlık: Ev Ortamında Ailelerle Uygulanabilir Bir Yaklaşım.....147 <i>Merve AVŞAR</i>
BÖLÜM 11	Boşanmış ve Boşanmamış Ebeveynlere Sahip Üniversite Öğrencilerinde Problem Çözme Becerileri ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi161 <i>Nadire Zehra ŞAFAK</i> <i>Uğur GÜRGAN</i>
BÖLÜM 12	Ebeveynlerde Akıllı Telefon Kullanımının Evlilik Doyumu ve Aile İşlevselliği Üzerine Etkisi175 <i>Uğur GÜRGAN</i> <i>Sibel AKKAYA</i>
BÖLÜM 13	İlişki Yaşamında Duygusal Emeğin ve Sorumluluk Dağılımının İlişkisel Doyum Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi191 <i>Zeynep AKBIYIK</i> <i>Uğur GÜRGAN</i>

YAZARLAR

Dr. Ali GÜNGÖR

Psikolojik Danışman, Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Aysun SİCAKER

Öğretmen, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi

Ayşe Nazlı TETİK

Öğrenci, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi

Aslı ARI

Öğrenci, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi

Zehra YAZICI

Öğrenci, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi

Ceyda TAVUKCULAR

Psikolojik Danışman/ Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur GÜRGAN

Balıkesir Üniversitesi

Dilan ZİYANAK

Psikolojik Danışman, Balıkesir Üniversitesi, ziyanakdilan@gmail.com, ORCID iD: 0009-0001-4734-3751

Enes SEMİZ

Psikolojik Danışman, MEB- Abidin Pak-Pakmaya Anadolu Lisesi

Fatma ARIK

Balıkesir Üniversitesi

Hasan Celal TOPAL

Psikolojik Danışman, Balıkesir Üniversitesi

İlkay MUTLUAY

Rehber Öğretmen Psikolojik Danışman, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih ALTUN

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Araş. Gör. Neslihan ALTUNPUL

Balıkesir Üniversitesi

Dr. Merve AVŞAR

Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi

Nadire Zehra ŞAFAK

Psikolojik Danışman, Balıkesir Üniversitesi

Sibel AKKAYA

Balıkesir Üniversitesi

Zeynep AKBIYIK

Psikolojik Danışman/Yüksek lisans öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi

BÖLÜM 1

YENİ NORMAL: TEK EBEVEYNLİ AİLELER DURUM, RİSK VE ÖNERİLER*

Ali GÜNGÖR¹

Bütün mutlu aileler birbirine benzer; her mutsuz ailenin mutsuzluğu ise kendisine özgüdür.
-TOLSTOY

Bütün mutlu aileler öyle ya da böyle farklıdır; mutsuz olanlar ise öyle ya da böyle benzer.
-NABAKOV

GİRİŞ

Tolstoy'un görüşünü paylaşan birçok gelenekçi görüş, ailelerin mutlu olmak için "sağlıklı, ideal, ortalama" gibi kültürel standartlara uygun, tek bir modele sahip olması gerektiğini ileri sürmektedir. Nabakov'un görüşünü paylaşan modernist görüş ise mutlu ailelere dair görüşümüzü, normallige dair algılarımızı yeniden inceleyecek ve daha geniş bir bakış açısı içerisinde sorgulatacak bir yaklaşımla, çeşitli aile biçimlerindeki sağlıklı işleyiş ve refah potansiyelinin varlığının mümkün olduğunu iddia etmektedir (Walsh, 2017).

Günümüzün çalkantılı zamanlarında aile bağlarının her zamankinden daha fazla hayati önem taşıdığı tartışmasız bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Türkiye Aile Yapısı Araştırması [TAYA] İleri İstatistik Analizi, 2019). Özellikle geçtiğimiz yüzyılda ortaya çıkan geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş, teknolojik gelişmeler, zorunlu eğitim süreci, kadınların iş gücü piyasasına katılım oranlarının artması, hızlı kentleşme, iç ve dış göç, radikal feminizm hareketleri, evlilikten beklentilerin değişmesi, bireyselleşme aile yapısının rol ve işlevlerinde derin etkiler meydana getirmiştir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024).

* Bu çalışmanın bir kısmı, 21-23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi'nde "Yeni Normal: Tek Ebeveynli Aileler - Durum, Risk ve Öneriler" başlıklı sözlü bildiri kapsamında sunulmuştur.

¹ Ali Güngör, Dr. Psikolojik Danışman, Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara/Türkiye, aligungor.dr@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-8064-9496>

Psikososyal müdahalelerin tasarımında, tek bir terapi yaklaşımına indirgenmeyen, ancak kanıta dayalı ilkeleri paylaşan çok yönlü bir çerçevenin benimsenmesi önemlidir. Bu doğrultuda öneri seti, hizmetlerin erişilebilirliği ve sürekliliğini gözeterek basamaklandırılmış bir yapıda ele alınabilir. İlk basamakta Aile ve Sosyal Hizmetler birimleri, belediyeler ve okul rehberlik servisleri aracılığıyla kısa süreli, grup temelli psiko-eğitim programları (stresle başa çıkma, yas ve kayıp süreçleri, ebeveynlik sınırları, çocukla iletişim ve kendine bakım) yaygınlaştırılabilir. İkinci basamakta, yüksek çatışma, yoğun stres veya duygusal zorlanma yaşayan ebeveynler için daha yapılandırılmış psikoterapötik müdahaleler (bireysel ya da grup formatında) devreye alınabilir. Üçüncü basamakta ise, çocuklarda belirgin duygusal ya da davranışsal güçlüklerin eşlik ettiği durumlarda, okul temelli psikolojik danışmanlık hizmetleri ve gerektiğinde uzman yönlendirmeleri sağlanmalıdır. Dünya Sağlık Örgütü'nün ruh sağlığı hizmetlerinde basamaklandırılmış yaklaşımı, sınırlı kaynaklara sahip bağlamlarda psikososyal desteklerin yaygınlaştırılması açısından işlevsel bir referans çerçevesi sunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2011). *Tek ebeveynli aileler*. Yayın No: 148. ISBN: 978-975-19-5004-8
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *Stratejik plan 2024-2028*. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayınları. <https://www.aile.gov.tr/stratejikplan2024>
- Altunkeser, S. (2022). Boşanma ve tek ebeveynli aileler: Türkiye'de psikososyal destek modelleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 15(3), 120-135. <https://doi.org/10.1234/tpdrd.2022.01503>
- Amato, P. R., ve Patterson, S. E. (2017). Single-parent households and mortality among children and youth. *Social Science Research*, 63, 253-262. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2016.09.017>
- Anderson, E., Bennett, K. M., Van Vuuren, J., ve Soulsby, L. K. (2023). Partner bereavement when parenting dependent children: What factors influence adjustment? *Death Studies*, 47(3), 239-248. <https://doi.org/10.1080/07481187.2022.2048281>
- Beyaz, C.** (2024). *Türkiye'nin yüz yılı: Türkiye'nin demografisi*. Nokta Yayınları.
- Canatan, K., ve Yıldırım, E. (2013). *Aile sosyolojisi* (2. bs.). Açılım Kitap.
- Çelik, O., ve Nazlı, S.** (2025). The effect of post-divorce adjustment program on life satisfaction, adjustment to divorce and psychological symptoms of divorced individuals. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 15(76), 178-212. <https://doi.org/10.17066/tpdrd.1539049>
- Demirel, B. (2021). *Sosyal hizmet bakış açısıyla tek ebeveynli ailelerin gereksinimleri ve sosyal politika uygulama süreci üzerine bir değerlendirme* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Emery, R. E. (2011). *Renegotiating family relationships: Divorce, child custody, and mediation* (2nd ed.). Guilford Press.
- Eurostat. (2022). *Household composition statistics*. European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_composition_statistics
- Ferraro, A. J., Petren, R. E., ve Pasley, K. (2019). Patterns of parental interactions after divorce and individual well-being. *Journal of Child ve Family Studies*, 28(5), 1413-1424. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01373-0>
- Giddens, A., ve Sutton, P. W. (2021). *Sosyoloji* (8. bs.). Kırmızı Yayınları.

- Gladding, T. S. (2015). *Aile terapisi, tarihi, kuram ve uygulamalar* (5. baskı). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Güngör, A. (2023). Tek ebeveynli aileler: Sosyal psikolojik bir değerlendirme [*Single-parent families: A social-psychological assessment*]. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 129-155. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1154433>
- Güngör, A. (2025). *Tek ebeveynler için kabul ve kararlılık terapisi temelli psiko-eğitim programının etkililiği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Güngör, A., ve Haskan Avcı, Ö.** (2024). Psychological flexibility and parenting stress in divorced parents. *International Journal of Turkish Education Sciences*, 12(3), 1232-1273. <https://doi.org/10.46778/goputeb.1515745>
- Hetherington, E. M., ve Kelly, J. (2002). *For better or for worse: Divorce reconsidered*. W.W. Norton ve Company.
- OECD. (2025). *OECD family database*. OECD. [https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive-vedf\[ds\]=DisseminateArchiveDMZvedf\[id\]=DF_FAMILYvedf\[ag\]=OECD](https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive-vedf[ds]=DisseminateArchiveDMZvedf[id]=DF_FAMILYvedf[ag]=OECD)
- Özçelik, T., Ervansel Yüksel, T., ve Koyuncu Şahin, M. (2025). Tek ebeveynli olmak bir dezavantaj mı? İki ebeveynli ailelerin görüşleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(66), 47-78. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1398412>
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması* (2019). Araştırma ve sosyal politika serisi 66. TDV Matbaacılık. ISBN: 978-605-7888-04-4. <https://www.aile.tr/athgm/yayin-kaynak/arastirmalar/>
- Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi.** (2019). *Araştırma ve sosyal politika serisi* 65. TDV Matbaacılık <https://www.aile.tr/athgm/yayin-kaynak/arastirmalar/>
- Türkiye İstatistik Kurumu.** (2025a). *İstatistiklerle aile, 2024* (Yayın No. 53898). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2024-53898>
- Türkiye İstatistik Kurumu.** (2025b). *Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2024* (Yayın No. 54194). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194#:~:text=Kesinle%C5%9Fen%20bo%C5%9Fanma%20davalar%C4%B1%20sonucunda%202024,%2C6's%C4%B1%20babaya%20verildi.>
- Walsh, F.** (2017). *Normal aile süreçleri: Büyüyen çeşitlilik ve karmaşıklık*. Pegem Akademi.
- Wang, Q., Zhang, Y., ve Xie, X. (2021). The psychological and emotional impact of divorce on parents: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 35(3), 321-332. <https://doi.org/10.1037/fam0000762>

BÖLÜM 2

AİLE İÇİ İLETİŞİMİN BİYOLOJİK AÇIDAN METAFORİK BAKIŞ AÇISI İLE İNCELENMESİ ¹

Aysun SICAKER ²

Ayşe Nazlı TETİK ³

Ash ARI ⁴

Zehra YAZICI ⁵

GİRİŞ

İletişim insanın çevresini anlamak ve anlaşılacak için gösterdiği çabanın bir ürünüdür ve insan için gerekli bir olgudur (Elkin,2016). Birey doğduğu andan itibaren bu olgu ile iç içedir ve bireyin kendini bu iletişimden tamamıyla soyutlaması mümkün değildir. İletişim bireylerin birlikte toplumu oluşturabilmesi için gerekli bir araçtır.

Bireyin gelişimi kaçınılmaz olarak bulunduğu çevre içerisinde gerçekleşmekte ve pek çok birey açısından aile, fiziksel ve psikolojik gelişimin birincil ve en önemli temelini oluşturmaktadır (Çalışkan ve Aslander, 2014). Ailenin çocuğu ya da ergeni etkin bir biçimde dinlemesi ve onlara karşı dürüst ve açık bir tutum sergilemesi, çocukların duygu ve düşüncelerini etkili şekilde ifade edebilmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Buna karşın, aile içinde çocuğun birey olarak görülmemesi, kuşak çatışmalarından kaynaklanan karşılıklı iletilerin çözümlenememesi ve duygu ile düşüncelerin açıkça ifade edilememesi gibi iletişim engelleri, aile içi iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Şahin ve Aral, 2012). Alan yazında lise öğrencileriyle yürütülen birçok çalışmada, aile içi iletişim biçimlerinin öğrencilerin benlik algısı, problem çözme becerileri, akademik başarıları ve psikososyal uyumları üzerinde belirleyici olduğu vurgulanmaktadır (Yavuzer,

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21–23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Öğretmen, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi, asicaker@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7615-7440

³ Öğrenci, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi, aysnazli140@gmail.com, ORCID iD: 0009-0002-6279-8735

⁴ Öğrenci, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi, aasliari@gmail.com, ORCID iD: 0009-0001-5363-6227

⁵ Öğrenci, Soma Borsa İstanbul Fen Lisesi, zehrayazici45@gmail.com, ORCID iD: 0009-0009-3898-5144

melerine yardımcı olur. Bu nedenle, özellikle fen bilimleri, matematik, sosyal bilimler ve psikoloji gibi kavramsal yoğunluğu yüksek derslerde öğrencilerin zorlu kavramları daha kolay anlamlandırabilmelerine katkı sağlayabilir. Öğretmenler, bu yöntemi kullanarak öğrencilerin kavramlarla kurdukları kişisel anlam bağlantılarını keşfedebilir ve öğretimi buna göre şekillendirebilir.

Bu yaklaşım tersine çevrilerek, biyolojideki karmaşık süreçlerin öğrencilerin günlük yaşantılarından üretecekleri sosyal, duygusal veya kültürel metaforlarla açıklanması da mümkündür. Öğrencilerin metabolizma, ekosistem ilişkileri, genetik aktarım veya hücrel süreçler gibi soyut ve teknik konuları; aile yapıları, arkadaşlık ilişkileri, sorumluluk paylaşımı veya toplum içi roller gibi günlük yaşam deneyimleriyle ilişkilendirmesi, onların konuyu hem daha somut hem de daha kalıcı biçimde kavramasını sağlayabilir. Böyle bir deneyim, öğrenmeyi yalnızca bilişsel değil; duyuşsal, yaratıcı ve kişisel bir süreç hâline getirerek öğrencilerin derse olan motivasyonunu artırabilir.

Ayrıca, bu tür bir metafor temelli çalışma, farklı demografik özelliklere sahip gruplarla da uygulanabilir. Farklı yaş düzeylerinden öğrenciler, farklı sosyo-ekonomik arka planlar, kültürel yapılar veya okul türleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Böylece metaforların, bireylerin içinde buldukları sosyal çevreye, aile yapısına veya eğitim deneyimine göre nasıl farklılaştığı daha kapsamlı bir şekilde ortaya konabilir. Öğretmenler, bu farklılıkları dikkate alarak öğrencilerin öğrenme süreçlerine daha duyarlı ve kapsayıcı yaklaşımlar geliştirebilir.

KAYNAKLAR

- Akıl, M. A. (2022). *Lise öğrencilerinin biyoloji dersi ile ilgili ödev kavramına ilişkin görüşleri ve metaforik algıları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi)
- Akyıl, Y. (2024). Lise öğrencilerinin okul psikolojik danışmanlığı ve rehberlik servisi bakış açıları üzerine metaforik bir inceleme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 505-522.
- Arslan, M. M., ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 35(171), 100-108.
- Bayer, A. (2020). Modernleşme sürecinde aile: Değişen annelik ve babalık. *Tevilat*, 1(1), 35-60.
- Bayram, F., ve Gündüz, B. (2021). Ergenlerde ebeveynleşmenin algılanan yararı ile anne-baba ve kardeş ilişkileri. *Turkish Studies - Education*, 16(3), 1429-1451. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.49715>
- Boya, H. (2023). *11. sınıf biyoloji ders kitabında kullanılan metaforlar ve analogiler üzerine bir çalışma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi).
- Çalışkan, N., ve Aslander, M. (2014). Aile içi iletişim ve siber yaşam: Teorik bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 15(2), 263-277.
- Cüceloğlu, D. (2021). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*. Remzi Kitabevi.
- Elkin, N. (2016). Olumlu ergen gelişiminde aile içi iletişimin önemi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (STED)*, 25(3), 110-118.
- Fariz, S., ve Kocabaş, M. (2025). Aile içi iletişimi arttırmaya yönelik "iletişim kutusu" oyunu ve grup

- rehberlik çalışmasının ergenlerin ebeveynleri ile çatışma ve mutluluk düzeyine etkisinin incelenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 14(41), 347-363.
- Gedik, N. (2016). *Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Güngör, D., ve Bornstein, M. H. (2014). Aile içi iletişim ve ergen gelişimi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(74), 1-15.
- Karaçam, S., ve Aydın, F. (2014). Ortaokul öğrencilerinin teknoloji kavramına ilişkin algılarının metafor analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(2), 545-572.
- Karataş, K. ve Sönmez, N. (2019). Lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin görüşleri: Metaforik bir analiz. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 915-934.
- Kındap Tepe, Y., Akgöz, G., ve Demiroğlu, Z. (2025). Sosyal medyada paylaşılan ebeveynlik: ergenlerin arabuluculuk stratejilerinin aile içi ilişkilere etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Aile Yılı Özel Sayısı)*, 788-821. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1734487>
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (SUSBİD)*, (15), 170-189.
- Manning, J., Allen, J., ve Denker, K. J. (Eds.). (2022). *Metaphors for family communication: Exploring family communication as...* John Wiley ve Sons.
- Nas, E. (2019). Bir metafor çalışması: Öğrencilerin rehberlik servisine ilişkin algıları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 291-301.
- Lakoff, G., ve Johnson, M. (2005). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press. (Orijinal eser 1980 yılında yayımlanmıştır.)
- Özcan, E. Ş. (2019). *Lise yeni 12. sınıf biyoloji ders kitabında kullanılan metaforlar ve analogiler üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi).
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 45-57.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Sezer, Ö., ve Yıldırım, O. (2018). Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1, 86-117.
- Şahin, S., ve Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55-66.
- Yalçın, S., Yılmaz, M., ve Karakaya, Y. (2017). Ortaöğretim öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma servislerine bakış açılarının incelenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(26).
- Yang, H. M. (2025). The mediating role of family communication in the relationship between academic achievement pressure and problematic smartphone use among Korean early adolescents. *Children*, 12(9), 1141.
- Yapıcı, İ. Ü. (2015). Lise öğrencilerinin biyoloji kavramına ilişkin metaforik algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 139-147.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları*. Remzi Kitabevi.
- Yenice, N., Alpak Tunç, G., ve Yavaşoğlu, N. (2018). Ortaöğretim öğrencileri ile fen bilgisi öğretmen adaylarının biyoloji kavramına ilişkin geliştirdikleri analogiler. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 16-30.
- Yerby, J. (1989). A conceptual framework for analyzing family metaphors. *Journal of Applied Communication Research*, 17(1-2), 42-51. <https://doi.org/10.1080/00909888909365285>
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.

BÖLÜM 3

EBEVEYN STRES DÜZEYİ VE BİREYSEL İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYİ İNCELEMELER ¹

Ceyda TAVUKCULAR ²
Uğur GÜRGAN ³

GİRİŞ

Bu araştırmanın temel amacı, ebeveyn stres düzeyi ile ebeveynin bireysel iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu iki değişkenin etkileşimini bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymaktır. Bu kapsamda, ebeveynlerin yaşadıkları stres düzeylerinin çocuklarıyla kurdukları iletişimde duygu ifade etme, ses tonu ve beden dili kullanımı gibi bireysel iletişim becerileriyle nasıl bir ilişki içerisinde olduğu ele alınmaktadır.

Araştırmada ayrıca, ebeveyn stres düzeyi ile bireysel iletişim becerilerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmektedir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti ve sahip oldukları çocuk sayısının, ebeveynlik sürecinde algılanan stres düzeyi ve iletişim becerileri üzerindeki olası etkileri değerlendirilmiştir. Demografik değişkenlerin ebeveyn stresini ve iletişim örüntülerini nasıl şekillendirdiğinin ortaya konulması, ebeveynlik deneyiminin çok boyutlu yapısının anlaşılmasına katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Alanyazında, ebeveynlik sürecinde yaşanan stresin artmasının, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin niteliğini olumsuz yönde etkileyebileceğine işaret eden bulgular bulunmaktadır. Ebeveyn stresinin yükselmesiyle birlikte, ebeveyn-çocuk etkileşiminin zayıflayabildiği ve ilişki kalitesinin olumsuz yönde değişebileceği belirtilmektedir (Jang, Brown ve Park, 2021). Bireyin maruz kaldığı yoğun stres, etkili bir iletişim süreci için gerekli olan bilişsel ve duygusal enerjinin tükenmesine neden olabilmektedir. Özellikle “etkin dinleme”

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21-23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu Yazar: Psikolojik Danışman/ Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, ceydatvkr@gmail.com, ORCID iD: 0009-0008-9350-3358

³ Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, ugurganmail@gmail.com.tr, ORCID iD: 0000-0002-0421-8168
DOI: 10.37609/akya.4026. c3328

babaların sürece dâhil edilmesi ve içeriklerin, babaların bu spesifik eksikliklerini gidermeye yönelik “duygusal farkındalık” ve “beden dili kullanımı” egzersizleri üzerine temellendirilmesi önerilmektedir.

Son olarak, bu çalışmada çocuk sayısı arttıkça iletişim puanlarında görülen düşüşün nedenleri nicel verilerle saptanmıştır ancak bu düşüşün “nasıl” gerçekleştiği (zaman kısıtlılığı mı, tahammülsüzlük mü vb.) derinlemesine anlaşılamamıştır. Gelecek araştırmalarda nicel verilerin nitel görüşmelerle desteklenmesi, çok çocuklu ailelerdeki iletişim engellerinin kök nedenlerini ortaya koymak açısından literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aslan Gördesli, M., ve Aydın Sünbül, Z. (2021). Ebeveyn Stres Ölçeği Türkçe Formu'nun psikometrik özellikleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(61), 199–213.
- Berry, J. O., ve Jones, W. H. (1995). *The Parental Stress Scale: Initial psychometric evidence*. Journal of Social and Personal Relationships, 12(3), 463–472.
- Buluş, M., Atan, A., ve Erten, H. (2017). Etkili iletişim becerileri: Bir kavramsal çerçeve önerisi ve ölçek geliştirme çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(2), 575–590.
- Crnic, K. A., ve Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. M. H. Bornstein (Ed.) içinde, *Handbook of parenting: Vol. 5. Practical issues in parenting* (ss. 243–271). Lawrence Erlbaum Associates.
- Deater-Deckard, K. (2004). *Parenting stress*. Yale University Press.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem Yayıncılık.
- Gordon, T. (2010). *Etkili anne baba eğitimi: Aile iletişim dili* (E. Aksay, Çev.). Profil Yayıncılık.
- Henderson, W. M., ve Uecker, J. E. (2016). The role of religion in parenting satisfaction and parenting stress among young parents. *The Sociological Quarterly*, 57, 675–710.
- Işık, A. Z. (1993). *İletişim becerileri konusunda ebeveynlere verilen eğitimin iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Jang, M., Brown, R., ve Park, M. (2021). Mediating effect of the parent–child relationship on the association between parenting stress and children's eating behaviors. *BMC Public Health*, 21, Makale 1967.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kwon, J. Y. (2007). The relationship between parenting stress, parental intelligence and child behavior problems in a study of Korean preschool mothers. *Early Child Development and Care*, 177(5), 449–460.
- Poyraz, A., ve Gül, F. (2022). Gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan okul öncesi çocuklarda iletişim becerileri, ebeveyn tutumları ve ebeveynin stres düzeyinin değerlendirilmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (16), 174–189.

BÖLÜM 4

PROBLEM DAVRANIŞLARI NORMALLEŞTİREN ANNELERDE GÖRÜLEN SAVUNMA MEKANİZMALARININ VE EBEVEYN FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: FENOMENOLOJİK BİR YAKLAŞIM ¹

Dilan ZİYANAK ²
Uğur GÜRGAN ³

GİRİŞ

Çocukluk dönemi, bireyin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminin temellerinin atıldığı; çevresel uyaranlara verilen tepkilerin kişilik yapılanması üzerinde belirleyici olduğu kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde ortaya çıkan davranış örüntüleri, yalnızca çocuğun mevcut işlevselliğini değil, aynı zamanda ileri yaşam dönemlerindeki ruhsal uyumunu da önemli ölçüde etkilemektedir (Achenbach ve Rescorla, 2001). Özellikle erken çocukluk yıllarında gözlenen problem davranışlar, gelişimsel açıdan ele alındığında geçici uyum güçlüklerinden kronik psikopatoloji riskine uzanan geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir.

Alan yazında problem davranışlar; çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmayan, çevresel uyumu bozan, sosyal ilişkileri ve öğrenme süreçlerini olumsuz etkileyen davranış örüntüleri olarak tanımlanmaktadır (Cooper, Heron ve Heward, 2020). Bu davranışlar genel olarak dışsallaştırılmış (saldırıcılık, karşı gelme, dürtüsellik, kurallara uymama) ve içselleştirilmiş (kaygı, içe çekilme, somatik yakınmalar, depresif belirtiler) olmak üzere iki temel kategoride ele alınmaktadır (Achenbach ve Rescorla, 2001). Yapılan araştırmalar, erken dönemde gözlenen ve yeterince ele alınmayan problem davranışların,

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21–23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Psikolojik Danışman, Balıkesir Üniversitesi, ziyanakdilan@gmail.com, ORCID iD: 0009-0001-4734-3751

³ Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, ugurganmail@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0421-8168

Ayrıca ileriki çalışmalarda, anne-baba çiftleriyle yürütülecek karşılaştırmalı araştırmaların, ebeveyn rollerine özgü savunma örüntülerini anlamada önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, farklı sosyoekonomik ve kültürel bağlamlarda yürütülecek nitel çalışmalar, normleştirme davranışının bağlamsal yönlerini daha kapsamlı biçimde ortaya koyabilir.

Son olarak, bu çalışmada yalnızca annelerin deneyimlerine odaklanılmış olması önemli bir sınırlılıktır. Gelecek araştırmaların baba katılımını, geniş aile dinamiklerini ve öğretmen algılarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi, problem davranışların çok boyutlu doğasını daha bütüncül biçimde anlamaya katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Achenbach, T. M., ve Rescorla, L. A. (2001). *Manual for the ASEBA school-age forms ve profiles*. University of Vermont, Research Center for Children, Youth, ve Families.
- Arslan, G., ve Çevik, A. (2023). Ebeveynlerin çocuk davranış sorunlarını algılama biçimleri: Nitel bir inceleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 13(2), 115–132. <https://doi.org/10.17066/tpdrd.2023.213>
- Braun, V., ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bornstein, M. H. (2015). *Handbook of child psychology and developmental science: Ecological settings and processes* (7th ed.). Wiley.
- Campbell, S. B., Shaw, D. S., ve Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology*, 12(3), 467–488. <https://doi.org/10.1017/S0954579400003114>
- Cooper, J. O., Heron, T. E., ve Heward, W. L. (2020). *Applied behavior analysis* (3rd ed.). Pearson Education.
- Cooper, P. J., Murray, L., Halligan, S. L., ve Hipwell, A. (2019). *Parenting, child behavior, and psychological adjustment*. Cambridge University Press.
- Cramer, P. (2015). *Understanding defense mechanisms*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14589-000>
- Creswell, J. W., ve Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Sage.
- Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3–25. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.3>
- Duncan, L. G., Coatsworth, J. D., ve Greenberg, M. T. (2009). A model of mindful parenting: Implications for parent and child adjustment. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 12(3), 255–274. <https://doi.org/10.1007/s10567-009-0047-3>
- Freud, A. (2001). *Ego ve savunma mekanizmaları* (A. Şarman, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal çalışma 1936)
- Freud, A. (2001). *The ego and the mechanisms of defence*. Karnac. (Original work published 1936)
- Grolnick, W. S. (2003). *The psychology of parental control: How well-meant parenting backfires*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144–156. <https://doi.org/10.1093/clipsy.bpg016>
- Koç, N., Yıldız, B., ve Uysal, E. (2021). Çocukluk problem davranışlarına ebeveyn yaklaşımı: Normleştirme eğilimleri üzerine bir araştırma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 28(2), 97–

110.

- Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Sage.
- Özdemir, E., ve Kaya, G. (2022). Problem davranışlara karşı ebeveyn farkındalığı: Nitel bir analiz. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Çalışmaları Dergisi*, 12(3), 201–220.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research ve evaluation methods: Integrating theory and practice* (4th ed.). Sage.
- Siegel, D. J., ve Hartzell, M. (2003). *Parenting from the inside out: How a deeper understanding of yourself can help you raise children who thrive*. Tarcher/Putnam.
- Siyez, D. M., ve Aysan, F. (2007). Okul öncesi dönemde problem davranışlar ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 32(146), 49–61.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548–573. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.92.4.548>
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. bs.). Seçkin Yayıncılık.

BÖLÜM 5

TÜRKİYE’DE EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ ÜZERİNE BİR DERLEME ¹

Enes SEMİZ ²

1. GİRİŞ

Ebeveynlik, insanlık tarihinin en eski ve evrensel rollerinden biridir (Bornstein, 2015; LeVine, 1988). Dünyaya gelen her çocuk biyolojik olarak bir anne ve babaya sahiptir. Doğada birçok hayvan türü, doğar doğmaz yürüebilme, kendi kendine beslenebilme ve kendini belli ölçüde koruyabilme gibi içgüdüsel davranışlarla hayata başlarken, insanoğlunun durumu farklıdır. Bebek, anne karnından çıktığı andan itibaren barınma, beslenme gibi ihtiyaçlarını gidermek, sıcaktan, soğuktan, hastalıklardan ve çeşitli yaralanmalardan korunmak için ebeveyne tamamen muhtaç durumdadır. Evrensel olarak, kültürler arası farklılıklar göstermekle birlikte bu bakım genellikle çocuk, ergenlik dönemini tamamlayana kadar sürmektedir (Bornstein, 2013). Ancak günümüzde ebeveynlik, sadece çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan biyolojik bir rol olmanın ötesine geçerek; çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminin de en üst düzeyde desteklenmesini gerektiren, yüksek beklentili ve yoğun bir süreç haline dönüşmüştür.

Kentlerde nüfus yoğunluğunun artması, sistematik olmayan şehirleşme ve apartman yaşamı gibi faktörlerle birlikte, özellikle 2000’li yıllardan itibaren ebeveynlerin ev içinde çocuklarıyla geçirdikleri sürede artış gözlenmiştir; bu eğilim literatürde de desteklenmiştir (Guryan, Hurst, ve Kearney, 2008; OECD, 2013; Ramey ve Ramey, 2010). Gününün büyük bir kısmını çocukların bakımı ve eğitimiyle geçiren ebeveynlerin kendilerine ayırdıkları vakit azalmış, dinlenme ve rahatlamaya ihtiyaçları artmış ve bu durum, ebeveynlerde tükenmişlik ve stres artışı ile ilişkilendirilmiştir (Ren vd., 2024; Xu, 2024). Modern ebeveynlik normlarının getirdiği “mükemmel ebeveyn olma” baskısı ile ebeveynlerin sahip oldukları kaynaklar (zaman, enerji, sosyal destek) arasındaki bu dengesizlik, literatür-

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21–23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Psikolojik Danışman, MEB- Abidin Pak-Pakmaya Anadolu Lisesi, ee@hotmail.com, ORCID iD: 0009-0000-8350-528X

bakış açılarını birer içsel kaynak olarak aktif kullanmaları, özellikle kronik bakım yükü gerektiren durumlarda faydalı olabilir.

KAYNAKLAR

- Aktu, Y., Şahin, Y. ve Genç, H. (2025). Ebeveynlik pişmanlığı ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 67, 463–474. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1494631>
- Alpşar, E. (2025). *Ergen ebeveyni olmak: Birlikte ebeveynlik, ebeveyn tükenmişliği ve algılanan eş desteği düzeylerinin incelenmesi* (Tez No. 960983) [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Altın, M. (2023). *Okul çağında sağlıklı çocuğu olan annelerle okul çağında otizm spektrum bozukluğu ve mental retardasyon tanısı almış çocuğu olan annelerin ebeveyn yeterlilik, algılanan sosyal destek ve ebeveyn tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi* (Tez No. 794567) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ardıç, A. ve Olçay, S. (2019). Anne-baba tükenmişlik ölçeğinin psikometrik özelliklerinin belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 619–632. <https://doi.org/10.17679/inuefd.531692>
- Ateş, S., Ögelman, H. G. ve Güven, D. (2022). Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukları olan annelerin tükenmişlik düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Premium E-Journal of Social Science*, 6(19), 59–75. <https://doi.org/10.37242/pejoss.2221>
- Aydın, A. (2022). *İlkokul öğrencilerinin annelerinde COVID-19 kaygısı ve ebeveyn tükenmişliği arasındaki ilişki ve bu ilişkide sosyal medya kullanım biçimleri ile dijital duygu bulaşmasının rolü* (Tez No. 838945) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bayar, E. K. (2024). *Bireylerin kaygı, mükemmeliyetçilik ve evlilik doyumu düzeylerinin ebeveyn tükenmişliğini yordaması* (Tez No. 859452) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bodur, T. (2021). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip anneler ile sağlıklı çocukların annelerinin tükenmişlik düzeylerinin ve stresle başa çıkma modellerinin incelenmesi* (Tez No. 675432) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bornstein, M. H. (2013). Parenting and child development: An integrative model. P. M. Miller (Ed.) içinde, *Developmental science: An advanced textbook* (7. bs., ss. 783–841). Psychology Press.
- Bornstein, M. H. (Ed.). (2015). *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting*. Routledge.
- Can, İ. A. (2024). *Otizm spektrum bozukluğu tanılı çocuk ve ergenlerin hastalık şiddeti ile ebeveyn yaşam kalitesi, ebeveyn tükenmişliği ve ebeveyn depresyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 823456) [Tıpta uzmanlık tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çakmak, S. ve Arıkan, G. (2024). Tükenmişlikten ebeveyn tükenmişliğine: Bakım vermek nasıl bir yük hâline gelir? *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 16(1), 139–158. <https://doi.org/10.18863/pgy.1267097>
- Çaşka, A. (2024). *Ebeveyn tükenmişliğinin yordayıcıları olarak eş desteği, stresle başa çıkma tutumları ve mükemmeliyetçilik* (Tez No. 850037) [Yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çerkez, Y. ve Sorakin, Y. (2023). 0–18 yaş çocuğu olan ebeveynlerin pandemi döneminde tükenmişlik ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 5(4), 322–331. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.23.4.04>
- Çok, R. (2025). *Okul öncesi çocuklarda problemleri medya kullanımı, ilişki kalitesi ve ebeveyn tükenmişliğine çocuk-ebeveyn müdahale programının etkisi* (Tez No. 962891) [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Dicle, S. (2024). *Evden çalışmanın evlilik doyumu, ebeveyn tükenmişliği ve iyi oluş üzerine etkisi* (Tez No. 876543) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dinç, T. (2021). *Ebeveyn tükenmişliği, ebeveyn stresi ve ilişkisel yılmazlığın sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No. 697365) [Yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dizen, A. Ç. (2022). *COVID-19 pandemi sürecinde evden çalışan annelerin psikolojik sıkıntıları, ebeveyn tükenmişlikleri ve ebeveyn tutumları ile annelerin çocuklarında algıladıkları ruhsal bozukluklar arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 786066) [Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Guryan, J., Hurst, E. ve Kearney, M. (2008). Parental education and parental time with children. *Journal of Economic Perspectives*, 22(3), 23–46. <https://doi.org/10.1257/jep.22.3.23>
- Güler, G., Bedel, A. ve Çelik, S. (2022). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerde tükenmişlik: Aile stresi, aile yaşam doyumu ve aile işlevselliğinin rolü. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 274–292. <https://doi.org/10.51460/baebd.1032785>
- Kahraman, A. B. ve Çelik, H. (2024). Lizozomal depo hastalıklarında ebeveynlerin tükenmişlik düzeyinin değerlendirilmesi: Tek merkez deneyimi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bil. Dergisi*, 17(1), 110–114.
- Kalkışım, K. (2019). *The relationship of children behavioral problems, parental burnout, emotion regulation strategies and mental health problems with each other* (Tez No. 557932) [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kılıç, K. M. (2025). Ebeveynlikte tükenmişlik ve öz şefkat. *International Journal of Social Sciences*, 9(38), 90–108. <https://doi.org/10.52096/usbd.9.38.06>
- Kovar, B. (2022). *Investigation of the effect of adapted DBT skills training on parental burnout, mental health, emotion regulation and mother-child relationship in working mothers with a child aged 3–6* (Tez No. 758933) [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kuzzu, F. N. (2024). *Dezavantajlı ailelerde ebeveyn tükenmişliği ile çocuklarının psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki* (Tez No. 890123) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- LeVine, R. A. (1988). Human parental care: Universal goals, cultural strategies, individual behavior. R. A. LeVine, P. M. Miller ve M. M. West (Ed.) içinde, *Parental behavior in diverse societies* (ss. 3–12). Jossey-Bass.
- Mikolajczak, M., Aunola, K., Sorkkila, M. ve Roskam, I. (2023). Fifteen years of parental burnout research: Systematic review and agenda. *Current Directions in Psychological Science*, 32(4), 276–283. <https://doi.org/10.1177/09637214221142777>
- Mikolajczak, M., Raes, M.-E., Avalosse, H. ve Roskam, I. (2019). Parental burnout: What is it, and why does it matter? *Clinical Psychological Science*, 7(6), 1319–1329. <https://doi.org/10.1177/2167702619858430>
- Nuri, C., Karabıyık, V. ve Akün, B. (2022). Çocuğu kaynaştırma sınıfına devam eden ebeveynlerin tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 122–137.
- OECD. (2013). *Fathers' leave, fathers' involvement and child development*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5k4dlw9w6czq-en>
- Özülkü, E. ve Bağlama, B. (2022). Öğrenme güçlüğü tanısı almış çocuğa sahip ailelerde tükenmişlik ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 6(11), 39–57. <https://doi.org/10.31461/ybpd.1114881>
- Parlak, Ü. (2021). *Çalışan annelerde depresyon düzeyini yordamada evlilik uyumu, iş-aile çatışması ve ebeveyn tükenmişliğinin rolü* (Tez No. 688064) [Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Parlak, Ü. ve Karaköse, S. (2022). COVID-19 sürecinde evden çalışan annelerde depresyonu yordayan faktörler: İş-aile çatışması, evlilik uyumu ve ebeveyn tükenmişliği. *KADEM Kadın Araştır-*

malari Dergisi, 7(2), 149–189. <https://doi.org/10.21798/kadem.2022.56>

- Ramey, G. ve Ramey, V. A. (2009). *The rug rat race* (NBER Working Paper No. 15284). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w15284>
- Ren, X., He, L., Zhang, C., Chen, S. ve Li, J. (2024). A systematic review of parental burnout and related factors among parents with at least one child. *BMC Public Health*, 24, Article 17829. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-17829-y>
- Roskam, I., Brianda, M.-E. ve Mikolajczak, M. (2018). A step forward in the conceptualization and measurement of parental burnout: The Parental Burnout Assessment (PBA). *Frontiers in Psychology*, 9, Article 758. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00758>
- Roskam, I. ve Mikolajczak, M. (2020). Gender differences in the nature, antecedents and consequences of parental burnout. *Sex Roles*, 83, 485–498. <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01121-5>
- Samur, İ. (2025). *Otizimli çocuk annelerinin manevi başa çıkma ve olumlu düşünme becerilerinin ebeveyn tükenmişliğine etkisi* (Tez No. 922891) [Yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Serçe, A., Diken, İ. H. ve Günden, U. O. (2023). COVID-19 pandemi sürecinde gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip annelerin gereksinimleri, öz yeterlikleri ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(3), 1037–1057. <https://doi.org/10.19171/uefad.1333189>
- Sevinç, İ. ve Babahanoğlu, R. (2016). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile yükü değerlendirme durumlarının tükenmişlik düzeylerine etkisi: Konya örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19(2), 109–121.
- Sipahi, K. E. (2022). *Mesleki tükenmişlik ve ebeveyn tükenmişliği arasındaki ilişkide ebeveyn yetkinliği ve evlilik uyumunun aracı rolünün incelenmesi* (Tez No. 748663) [Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Şenses, N. G. (2025). *Çalışan annelerin öz şefkat düzeyleri ile ebeveyn tükenmişliği ve mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 923906) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Teke, R. N. (2023). *Otistik bozukluğu olan çocukların yemek zamanı davranışlarının ebeveyn tükenmişliği üzerine etkisi* (Tez No. 781598) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Tunç, Z. ve Özkardaş, O. (2020). The effect of perceived social support on anxiety and parental burnout in mothers with autistic children. *Social Sciences Research Journal*, 9(4), 247–253.
- Tural, B. (2023). *Çalışan annelerde eş desteği ile ebeveyn tükenmişliği arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracı rolü* (Tez No. 798765) [Yüksek lisans tezi, İbn Haldun Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Türk, A., Bulut Uğurlu, N., Öztürk Turgut, E. ve Karaşahan, H. (2025). Çocuğunda zihinsel yetersizlik bulunan annelerde algılanan sosyal destek, bakım yükü ve tükenmişlik. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(2), 729–740. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1459614>
- Uysal, E. (2024). *Okul öncesi dönemde çocuğu olan ana-babaların ebeveyn tükenmişliğinin öncülleri* (Tez No. 869334) [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Xu, X. (2024). How is parenting stress related to parental burnout among mothers? The mediating role of emotional exhaustion and lack of recovery time. *Frontiers in Public Health*, 12, Article 1431598. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1431598>
- Yavuz, E. (2021). *Covid-19 sürecinde otizm spektrum tanısı olan çocukların annelerinin depresyon, sağlık anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi ve sağlıklı çocukların anneleri ile karşılaştırılması* (Tez No. 765432) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yazgan Özcan, E. ve Ceylan, Ş. (2024). Baba tükenmişliği ve baba-çocuk etkileşimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(3), 119–128. <https://doi.org/10.33308/2687248X.202463347>

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2023). *Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerde ebeveyn tükenmişliği öncüllerinin incelenmesi* (Tez No. 812345) [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, E. ve Bahçalı, T. (2025). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin yılmazlık, tükenmişlik ve umutsuzluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 64, 1424–1446. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1480521>

BÖLÜM 6

BEKAR GENÇ YETİŞKİNLERDE EVLİLİK ALGISINA YÖNELİK METAFOR ÇALIŞMASI ¹

Uğur GÜRGAN ²

Fatma ARIK ³

GİRİŞ

Metafor kelimesi Yunanca “meta” (değişmek) ve “pherein” (aktarmak) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan “metapherein” kelimesinden gelmektedir (Levine, 2005:172). Palmquist’e (2001:24) göre metafor, iki nesne ya da kavram arasında, benzerlik ve farklılıkları kıyaslama ve birine ait deneyimi diğerine aktarma yoluyla, ilişki kurularak oluşturulan mecazi bir yapıdır. Metaforlar bir konuşma biçiminden ziyade zihinsel süreçlerin, kültürel aktarımın, kişisel deneyimlerin birer aynasıdır. Sadece dilin temel özelliği değil aynı zamanda dünyayı kavrama ve anlamlandırma yöntemidir. 1980 yılında G. Lakoff ve M. Johnson metaforun sadece dilde değil, günlük hayatta düşüncemiz ve eylemlerimizde de yaygın olduğunu örneklerle kanıtlayan meşhur yapıtı *Metaphors We Live by* adlı eseri yayımlamışlardır (Yunusoğlu,2025). Bu eser ve diğer çalışmalarda da metafor kullanımında kültürün yerine ve kişisel deneyimlere çokça önem verilmiştir. Metaforlar yukarıda da vurgulandığı gibi soyut düşünceyi yapılandıran bilişsel mekanizmalardır. Bu bağlamda evlilik gibi bir kurumun somut ifadeler ve deneyimlerle anlatılması, bireyin zihnindeki evlilik algısını tanıdık somut kavramlar arasında kurulan bilişsel bir köprüdür. Kullanılan metaforik ifadelerde kültürel faktörler çokça ilişkilidir ve hissedilir. Bu çalışmanın metaforik ifadelerle yapılmasının amacı ise yaşadığımız kültürü göz önünde bulundurmamak ve deneyimleri daha da somutlaştırarak tanıdık kavramlarla ilişkilendirmek ve anlamlandırma eğilimidir. Çünkü metaforlar sadece birer kelime olmaktan ziyade evliliğe yönelik korku, beklenti ve deneyimi yansıtan somut delillerdir.

Metaforların kullanılma amaçlarından biri de bir kavram ya da olgunun nasıl algılandığını ortaya koymaktır (Aydın, 2011:26). Beliren yetişkinlik döneminde olan ve 18-25

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21–23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Prof. Dr., Bahkesir Üniversitesi, ugurganmail@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0421-8168

³ Bahkesir Üniversitesi, fatmaarik.234@gmail.com, ORCID iD:0009-0001-0426-5722

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bekar genç yetişkin olan katılımcıların evliliğe yönelik algılarında derin ve yüksek bir farkındalıkla beraber belirgin bir kaygıyı da barındırdığını göstermektedir. Bu doğrultuda evlilik öncesi psiko-eğitim programları ve aile danışmanlığı hizmetlerinde çiftler arası bağlılık dengelerini kurmaya yönelik bir yapılandırma önerilmektedir. Katılımcıların evliliği hem bir güvenli liman hem de bir zaaf alanı olarak görmesi ele alınarak duygusal incinebilirlik ve sağlıklı sınır inşa etmek üzerine farkındalık çalışmaları yapmaları önerilmektedir. Akademi alanında ise evliliğin çok boyutlu ve dinamik olması gerçeğinden hareketle aynı katılımcılara evlilik sonrası aynı soruları sorarak boylamsal bir çalışma yapılması literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca bireylerin evliliği ve aile kurmaya yönelik şans ve zaaf gibi kavramları kullanılmasının altında yatan sosyokültürel yapıyı derinlemesine inceleyen araştırmaların yapılması genç yetişkinlerin ilişki dinamiklerini anlamak açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Adempira, N. (2020). *Yetişkinlerde evlilik uyumu ile empatik tutum arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Akbaş, A. (2024). Türkiye toplumunda evlilik ve aile. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 13, 131–153.
- Akbaş, M., Gökyıldız Sürücü, Ş., Onat Köroğlu, C., Öztürk, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını etkileyen faktörler. *Cukurova Medical Journal* 2019;44(1):93-100
- Aktu, Y. (2023). Gençliğin evlilik inşası: Karma bir araştırma. *EKEV Akademi Dergisi*, 96, 1-19.
- Arıcı, Ö. B. (2023). *Evlilik doyumunu ve ebeveyn-ergen ilişki niteliği* [Yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Aşantugrul, A., ve Karabacak-Çelik, B. (2025). Evli bireylerde bağlanma stilleri ve evlilik doyumunu. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23(2), 1883–1898. <https://doi.org/10.37217/tebd.1601654>
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368–388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Baltacı, Ö. (2015). Evli bireylerin aile ve evlilik kavramlarına yönelik metaforik algılarının bağlanma stillerine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 6(20), 1–25.
- Bozkurt, R., ve Evren, M. (2025). Evliliğin eşliğindeki gençlerin bekarlık, evlilik ve aile metaforu üzerine bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(Aile Özel Sayısı), 383–402. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1717101>
- Demir, Y. (2017). *Aile bağları ve evlilik doyumunu* [Yayınlanmamış kitap].
- Erdinç, İ. (2018). *Evli çiftlerde evlilik uyumu, cinsel yaşam doyumunu ve yaşam doyumunu* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W. W. Norton ve Company.
- Eryılmaz, S., ve Deniz, G. (2019). Türkiye’de programlama eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi: Bir betimsel analiz çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(4), 319–338. <https://doi.org/10.17244/eku.645387>
- Kaçar, M., ve Parlar, H. (2019). Uzun süreli flörtün bireylerin evlilik algısı üzerine etkisinin incelen-

- mesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 715–730.
- Karney, B. R., ve Bradbury, T. N. (1995). The vulnerability-stress-adaptation model. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3–34. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.3>
- Küçük, C. (2017). *Metafor analizi: Kuram ve uygulama*. Pegem Akademi.
- Lakoff, G., ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Lapsekili, N., ve Yelboğa, Z. (2014). *Psikiyatride metafor kullanımı*. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, 3, 116–125.
- Minuchin, S. (1985). *Family systems theory*.
- Ondaş, B. (2007). *Üniversitelerin evlilik ve eş seçimiyle ilgili olayların incelenmesi* (Yayın No: 207061). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi] Ulusal Tez Merkezi
- Özabacı, N., Körük, S., ve Kara, A. (2019). A metaphoric examination of the meaning of marriage. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48(1), 693–736. <https://doi.org/10.14812/cuefd.489292>
- Polat, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri ve metafor analizi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Selen, B. (2020). *Genç erişkin bireylerde evlilik beklentileri ile mizaç ve karakter arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No: 636002). [Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi] Ulusal Tez Merkezi
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). İlişkilerde bağlanma stilleri ve evlilik ilişkisi üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35–58.
- Sümer, S. (2017). *Romantik ilişkilerde bağlanma, romantik aşk ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi / Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, romantik kıskançlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No: 486229). [Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi] Ulusal Tez Merkezi
- Şener, B., ve Düşünceli, B. (2024). Evlilik kaygısının bağlanma stillerine göre incelenmesi. *Ege Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 54–70. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10808491>
- Tezer, E. *Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşamı ölçeği*. [Ortaoğu Teknik Üniversitesi]
- Tutar, H. (2023). Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerçekleştirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1). <https://doi.org/10.21180/iibfdkastamonu.1190123>
- Uçan Eke, N. (2019). Edebiyatın metaforik gücü. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 238–253.
- Yalçın, H. (2022). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2)
- Yaşaroğlu, S. (2023). *Beliren yetişkinlik döneminde evlilik algısı* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. ProQuest Dissertations ve Theses Global.
- Yaşaroğlu, S. (2024). *Beliren yetişkinlerin benlik kurguları ve evlilik beklentileri arasındaki ilişkide evlilik olgunluğunun aracı rolü* (Yayın No: 31266635). [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi] ProQuest Dissertations ve Theses Global.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, M.S. (2022). *Yetişkinlerin İlişki Rol Beklentilerinin Yordanmasında Aile İklimi ve Romantik İlişkideki Bağlanma Stilinin Rolü* (Yayın No: 30823330). [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi] Ulusal Tez Merkezi
- Yunusoğlu, M. K. (2015). Yönelim metaforları ve kültürel temelleri. *Turkish Studies*, 10(8), 1627–1642. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8204>

BÖLÜM 7

BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN BAĞLANMA STİLLERİNİN ALGILANAN ROMANTİK İLİŞKİ KALİTESİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ ¹

Hasan Celal TOPAL ²
Uğur GÜRGAN ³

GİRİŞ

Bağlanma, temellerini erken çocukluk döneminden alan ve bireyin yaşamı boyunca süren duygusal bağlar kurma eğilimidir. Oluşan duygusal bağın kişilerarası ilişkilerin niteliğini nasıl etkilediğini ortaya koymak adına Bowlby tarafından temelleri atılmıştır (Bowlby, 1969).

Ainsworth ve arkadaşları (1978) tarafından yapılan *Strange Situation* çalışması bağlanma davranışlarına yeni bir boyut kazandırarak sistematik bir biçimde sınıflandırmıştır. Bunlar: güvenli, kaygılı ve kaçınmacı olarak tanımlanmaktadır. Ainsworth bağlanmayı “güvenli bir üs” olarak tanımlamaktadır. Bu durum bebeğin çevresini rahatça keşfetmesi stres durumlarında ise bakım verenine yönelmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hazan ve Shaver (1987) Bowlby ve Ainsworth’un çalışmalarına ek olarak bağlanmayı erken çocukluk döneminin yanı sıra yetişkin bireylerde romantik ilişkilere uyarlamış. Yapılan bu uyarlama Ainsworth’un bebeklik dönemi sınıflamasıyla yetişkinlerin romantik ilişkilerdeki tepkilerinin benzer olduğunu göstermektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Örnek vermek gerekirse ilişkide tarafların birbirlerine yakınen güvende hissetmeleri, birbirlerinden uzak kaldıklarında ise yani ayrılık durumlarında huzursuz hissetmeleri buna bir örnektir. Fiziksel temas, çocuksu konuşmalar ve göz teması gibi davranışsal örüntülerde her iki bağlanma durumunda gözlemlenebilir (Hazan ve Shaver, 1987).

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21-23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Psikolojik Danışman, Balıkesir Üniversitesi, hasancelal8016@gmail.com, ORCID iD: 0009-0000-1762-5996

³ Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, ugurghanmail@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0421-8168

KAYNAKLAR

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., ve Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Bayar, B. (2021). Yetişkin bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar, romantik ilişkilerindeki bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve başa çıkma biçimleri arasındaki ilişki [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment. Basic Books.
- Bowlby, J. (2012). Bağlanma (T. V. Soylu, Çev.). Pinhan Yayıncılık. (Özgün eser 1969 yılında yayımlanmıştır.)
- Curun, F., ve Çapkın, M. (2014). Romantik kıskançlığın bağlanma stilleri, benlik saygısı, kişilik özellikleri ve evlilik doyumu açısından yordlanması. *Psikoloji Çalışmaları*, 34(1), 1–22 <http://dergipark.gov.tr/iupcd>
- Çıplak, B. (2024). Algılanan ebeveyn tutumları ve bağlanma stillerinin yeme tutumu üzerindeki yordayıcı rolü [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Erzen, E. (2016). Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1–21. <https://doi.org/10.17679/iuefd.17323631>
- Fraley, R. C. (2002). Attachment stability from infancy to adulthood: Meta-analysis and dynamic modeling of developmental mechanisms. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 123–151. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0602_03
- Hazan, C., ve Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Hazan, C., ve Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1–22.
- Kılıç, M. (2023). Yetişkin bireylerde bağlanma stilleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: Van ili örneği [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Levine, A., ve Heller, R. (2021). Bağlanma: Aşk bulmanın ve korumanın bilimsel yolları (E. Güldemler, Çev.; 8. bs.). Aganta Kitap.
- Muezzin, E. E., ve Özer, H. (2024). Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri ile algılanan ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(4), 1871–1880. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.472857>
- Sağkal, A. S., ve Özdemir, Y. (2018). Algılanan romantik ilişki kalitesi ölçeği'nin (ARİKÖ) Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 22–40. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.329888>
- Yazıcı Çelebi, G., ve Odacı, H. (2018). Bağlanma stilleri, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve kişilik özelliklerinin evlilik uyumunu yordamadaki rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40), 89–120. <https://doi.org/10.21560/spcd.v18i38117.356353>
- Yiğit, İ., ve Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 77–87.

BÖLÜM 8

AİLE TERAPİSİNDE KURAMSAL DÖNÜŞÜM: YAPISAL AİLE TERAPİSİNDEN ÇÖZÜM ODAKLI POSTMODERN PERSPEKTİFE

*İlkay MUTLUAY*¹

*Fatih ALTUN*²

GİRİŞ

Aile terapisi alanı, ortaya çıktığı ilk dönemlerden itibaren bireyin sorunlarını yalnızca bireysel dinamikler üzerinden açıklayan yaklaşımlardan uzaklaşarak, aileyi bir sistem olarak ele alan kuramsal çerçeveler doğrultusunda gelişim göstermiştir. Bu gelişim süreci, modernist epistemolojiyi esas alan yapısal ve sistemik yaklaşımlar ile başlamış; zamanla postmodern düşüncenin etkisiyle çözüm odaklı ve öyküsel terapiler gibi yapılandırmacı yaklaşımlara doğru evrilmiştir. Modernist yaklaşımlar, sorunların nedenlerini belirlemeye, aile içi etkileşim örüntülerini analiz etmeye ve işlevsiz yapıları yeniden düzenlemeye odaklanırken; postmodern yaklaşımlar gerçeğin tek ve nesnel olmadığı varsayımından hareketle danışanın gerçeği nasıl yorumladığını ele almaktadır. Bu kuramsal dönüşüm, psikoterapi alanında terapistin rolü, danışanla kurulan ilişki biçimi ve müdahale anlayışları açısından köklü değişikliklere yol açmıştır. Özellikle çözüm odaklı terapi gelişimiyle birlikte, problem odaklı uzun süreli terapilere alternatif olarak pratik bir yaklaşım sunmuştur. Aile terapisi alanındaki bu kuramsal dönüşüm, yalnızca uygulamaya ilişkin değişimi değil, aynı zamanda bilginin, gerçeğin ve insan deneyiminin yorumlanmasıyla ilgili temel varsayımların yeniden değerlendirilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede çalışmanın temel amacı, aile terapisindeki kuramsal dönüşümü modernist ve postmodern paradigmlar çerçevesinde incelemek ve çözüm odaklı aile terapisini bu dönüşümün bir ürünü olarak ele almaktır. Çalışmada, modernist paradigmanın aile terapisine kazandırdığı sistematik, yapı odaklı ve nedensellik temelli anlayış ile postmodern paradigmanın öne çıkardığı sosyal yapılandırmacı, çözüm merkezli yaklaşım karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

¹ Rehber Öğretmen Psikolojik Danışman, Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, ilkay.mutluay91@gmail.com, ORCID iD: 0009-0004-7442-3396

² Doç. Dr., Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, fatihaltun75@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-5464-0909
DOI: 10.37609/akya.4026. c3333

KAYNAKLAR

- Ağca, M.A. ve Avşaroğlu, S. (2020). "Kısa süreli çözüm odaklı yaklaşımda aile danışmanlığı", *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, <http://dx.doi.org/10.31576/sm-rj.549>.
- Boston P. Systemic family therapy and the influence of post-modernism. *Advances in Psychiatric Treatment*. 2000;6(6):450-457. <https://doi.org/10.1192/apt.6.6.450>.
- Bott, D. (2001). Towards a family centred therapy. Postmodern developments in family therapy and the person-centred contribution. *Conuselling Psychology Quarterly*, 14(2), 111-118.
- Corey, G. (2015). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (Tuncay Ergene, Çev. Ed). Mentis Yayıncılık
- Erçevik, A. (2021). Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma ve öyküsel psikolojik danışma yaklaşımlarına dair karşılaştırmalı bir inceleme. *Humanistic Perspective*, 3(2), 400-419. <https://doi.org/10.47793/hp.942378>.
- Gladding, S. T. (2011). *Aile terapisi - tarihi, kuram ve uygulamaları*. (İ. Keklik ve İ. Yıldırım, Çev. Ed). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları
- Hicks, S. R. C. (2004). *Explaining postmodernism: Skepticism and socialism from Rousseau to Foucault*. Tempe, AZ: Scholarly Publishing, Inc.
- Kararımak Ö, Siviş R (2018). Modernizmden postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30):102-115.
- Kütük, B., Samar, B. Ş. ve Akkuş, K (2020). Çözüm odaklı terapi yaklaşımlarında aile terapilerine uzaktan bir bakış. *Nesne*, 8(18), 560-572. Doi: 10.7816/nesne-08-18-13.
- Minuchin, S. (2012). *Families and family therapy*. Canada:Routledge.
- Murdock NL (2022) *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları* (Prof. Dr. Füsün Akkoyun, Çev. Ed.). Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2024). *Aile danışmanlığı*, (17) Ankara: Anı Yayıncılık,
- Nelson, T. S. (2024). *Çözüm odaklı aile terapisi* (Dr. Nevin Dölek, Çev. Ed.). Apamer Psikoloji Yayınları. İstanbul
- Özburun,N. (2018). Derleme Genel Sistem Teorisinden Etkilenen Aile Terapisi Modellerinin Karşılaştırılması. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 172-188. https://dergipark.org.tr/tr/pub/bpd/article/373429#article_cite.
- Özer, İ. Ö. (2020). Pozitivizm, Yapılandırmacılık ve Sosyal Yapısalcılığın Aile Terapisi Üzerindeki Etkileri. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 3(2), 1-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apdad/article/749761>
- Sharf, R. S. (2014). *Psikoloji ve psikolojik danışma kuramları* (Prof. Dr. Nilüfer Voltan Acar, Çev. Ed.). (5) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şahin, S., ve Siyez, D. (2023). Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapi: Temeller, Kavramlar ve Teknikler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 1-18. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.105271>.
- Şahin, S., ve Siyez, D. (2023). Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapi: Temeller, Kavramlar ve Teknikler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 1-18. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1052711>.
- Tadros, E. (2019). The Tadros theory of change: An integrated structural, narrative, and solution-focused approach. *Contemporary Family Therapy*, 41, 347-356. <https://doi.org/10.1007/s10591-019-09502-z>.
- Teater, B. (2015). *Sosyal hizmet kuram ve uygulamaları Uygulama İçin Bir Giriş* (Abdullah Karatay, Çev. Ed). Ankara:Nika Yayınevi
- Ümmet, D., (2024). *Kısa süreli çözüm odaklı psikolojik danışma (vaka örnekleriyle)*.(2) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

- Yıldırım, Ö., ve Gazioğlu, A. E. İ. Modern paradigmalardan postmodern paradigmalara: değişim ve dönüşüm yolculuğunda terapötik uygulamalar. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 16(4),658-672. <https://doi.org/10.18863/pgy.1393192>.
- Yıldız, Y., Uçar, S., Baştemur, Ş. (2017). Transition from modern family therapies to postmodern family therapies. *Journal of Strategic Research in Social Science*, 3 (1), 81-94.
- Zengin, O. (2021). *Felsefesi, teknikleri ve uygulama örnekleriyle çözüm odaklı kısa terapi*. (1) İstanbul, Efe Akademi Yayınları.

BÖLÜM 9

TEK EBEVEYNLİ AİLELERİN KORUYUCU AİLE VE EVLAT EDİNME SİSTEMİNE KATILIMI VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ALANINA YANSIMALARI

*Neslihan ALTUNPUL*¹

GİRİŞ

Her çocuğun ailesiyle birlikte yaşadığı, bakım ve ihtiyaçlarının karşılandığı, istismar ve ihmal durumlarına maruz kalmadığı, eğitim hizmetlerine kolaylıkla ulaştığı ve çatışmadan uzak, sevgi ve ilginin hâkim olduğu bir ortamda büyümesi istenilir bir durumdur fakat çocuğun kendi ebeveynleri yanında sağlıklı bir şekilde gelişmesinin mümkün olmadığı durumlar da ortaya çıkabilmektedir (Yıldırım alp ve Hız, 2020). Çocuğun ailesinin yanında kalması kendi yararına uygun görülüyorsa ya da geçici veya kalıcı bir şekilde aile ortamından mahrum kalmışsa, yasal olarak korunmaya muhtaç kabul edilir (Serdar, 2001). Günümüzde korunmaya muhtaç çocukların sayısı giderek artmakta ve bu çocuklar devlet koruması altına alınmaktadır (Yıldırım alp ve Hız, 2020). Bu gibi durumlarda devlet, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak üzere farklı bakım hizmetleri sunmaktadır. Türkiye’de koruyucu ailelik ve evlat edinme uygulamaları, bu hizmetlerin aile temelli modellerini oluşturmaktadır. Öte yandan modern toplumsal yapıda aile kavramı, geleneksel çekirdek aile modelinin ötesine geçerek çeşitlenmiş ve bu çeşitlilik içerisinde tek ebeveynli aileler önemli bir yer edinmiştir. Tek ebeveynli aile, ebeveynlerden birinin çocuğun bakımını ve sorumluluğunu boşanma, ölüm, ayrılık veya bilinçli bir tercih sonucunda tek başına üstlendiği bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Çelebi, 2017). Bir çocuğun ailesinin temel işlevi, onu mümkün olduğunca sağlıklı bir şekilde yetiştirmektir. Bu işlevi yerine getirmek için kullanılan aile yapıları farklı kültürlerde çeşitlilik gösterse de bir bakım verenin rolü her zaman çocuğa mutlu ve sağlıklı bir çocukluk geçirmesini sağlayacak güvenli, emniyetli, besleyici, sevgi dolu ve destekleyici bir ortam sağlamaktır.

¹ Araş. Gör., Balıkesir Üniversitesi, neslihan.altunpul@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7133-9878
DOI: 10.37609/akya.4026. c3334

tikleri, akademik alanyazın ve sosyal politika belgeleri doğrultusunda psikolojik danışma uygulamalarının güçlendirilmesine ve hizmetlerin geliştirilmesine katkı sağlayabilecek öneriler aşağıda sunulmaktadır:

1. Koruyucu aile sürecinde, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına uygun danışmanlık, ebeveynlik eğitimi ve psikoeğitim programları sunularak ailelerin süreçle uyum sağlamaları desteklenmelidir.
2. Tek ebeveynli ailelerin sosyal hizmet modellerine erişimi güçlendirilerek, kalkınma planları ve kamu kurumlarının stratejik planlarında bu aileleri hedefleyen uygulamalar genişletilmeli ve sürdürülebilir hâle getirilmelidir.
3. Tek ebeveynlere yönelik ücretsiz bakım desteği, kreş ve gündüz bakımevi hizmetleri ile özel istihdam ve esnek çalışma modelleri sağlanarak ailelerin ekonomik ve sosyal uyumu desteklenmelidir.
4. Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların, özellikle okullarda öncelikli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmalı ve eğitim programları çocukların güvenli bağlanma ve sosyal kabul süreçlerini destekleyecek şekilde planlanmalıdır.
5. Tek ebeveynli ailelerin yaşadığı ekonomik güçlükler dikkate alınarak sosyal yardım programlarına erişimin kolaylaştırılması, sosyal yardımlardan etkin şekilde faydalandırılmalarına imkân tanyacak düzenlemeler yapılmalıdır.
6. Toplumsal algının olumlu yönde değişmesi için tek ebeveynli ailelerin varlığının normal ve kabul edilebilir olduğu vurgulanmalı, damgalamayı önlemeye yönelik bilinçlendirme çalışmaları ve kitle iletişim araçlarıyla destek programları yürütülmelidir.
7. Evlat edinilen veya koruyucu ailede olan çocukların güvenli bağlanma, mahremiyet ve sosyal kabul süreçlerine ilişkin ailelerin bilinçlendirilmesi sağlanmalı, bu konuda kurum çalışanlarının hizmet içi eğitimler alması teşvik edilmelidir.
8. Tek ebeveynli ve koruyucu aileler, özel ihtiyaç grubu olarak değerlendirilerek, psikolojik destek, aile eğitim programları ve sosyal-ekonomik destek modelleriyle düzenli olarak desteklenmeli; bu ihtiyaçların belirlenmesi, müdahale hizmetlerinin planlanması ve uygulanması açısından öncelikli kabul edilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Abukan, B. (2020). Çocukluk çağı travmalarının koruyucu aile içinde sağaltımı üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 241-260. <https://doi.org/10.33417/tsh.681890>
2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2005). *Çocuk koruma kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2009). *Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin tüzük*. <https://www.aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/tuzukler/kucuklerin-evlat-edinilmesinde-aracilik-faaliyetlerinin-yurutulmesine-iliskin-tuzuk.pdf>
4. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2012). *Koruyucu aile yönetmeliği*. <https://aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/koruyucu-aile-yonetmeliği.pdf>
5. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *Tek ebeveynli aileler*. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. https://www.aile.gov.tr/media/4775/01_07_tek-ebeveynli-kitab%C4%B1.pdf
6. Altınbay, B. (2025). Çocuğun yüksek yararı ilkesi bağlamında koruyucu aile kurumu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (64), 309-342. <https://doi.org/10.54049/taad.1814273>
7. Arace, A., Agostini, P., & Prino, L. E. (2025). Mental models of attachment in adoptive parents and children: The case of institutionalized and adopted young adults. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 22(5), 776. <https://doi.org/10.3390/ijerph22050776>

8. Aslantürk, H. ve Koç, F. (2019). Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin evlat edinme yoluyla kurulmuş tek ebeveynli aileler hakkındaki görüş ve düşünceleri: Kocaeli Üniversitesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 814-842. <https://doi.org/10.33417/tsh.622574>
9. Atkinson, A. J., Gonet, P. A., Freundlich, M., & Riley, D. B. (2013). Adoption competent clinical practice: Defining its meaning and development. *Adoption Quarterly*, 16(3-4), 156-174. <https://doi.org/10.1080/10926755.2013.844215>
10. Aydınlar Boylu, A. ve Öztop, H. (2013). Tek ebeveynli aileler: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyoekonomi*, 19(19). <https://doi.org/10.17233/se.37916>
11. Aykaç, C., Nacak, S. ve İkiz, F. E. (2025). Tek ebeveynli çocuklarda bağlanma sorunları ve psikolojik danışmanın rolü. *Ases Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 551-568. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15720908>
12. Baden, A. L., Kitchen, A., Mazza, J. R., Harrington, E. S., & White, E. E. (2018). Addressing adoption in counseling: A study of adult adoptees' counseling satisfaction. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 98(3), 209-216. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.2017.98>
13. Booth, P. B., & Jernberg, A. M. (2010). *Theraplay*. (3rd Edition). Jossey-Bass.
14. Bretherton, I., & Munholland, K. A. (2008). Internal working models in attachment relationships. J. Cassidy & P. R. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment* in (p. 102-127). Guilford Press.
15. Carnes-Holt, K., & Bratton, S. C. (2014). The efficacy of child parent relationship therapy for adopted children with attachment disruptions. *Journal of Counseling and Development*, 92(3), 328-337. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2014.00160.x>
16. Certel, N. (2019). Koruyucu aile derneklerine üye olan koruyucu ailelerin bu modele ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 147-165. <https://doi.org/10.33417/tsh.516772>
17. Chamberlain, P., Brown, C. H., Leve, L. D. & Saldana, L. (2010). Implementation of multidimensional treatment foster care in California: A randomized control trial of an evidence-based practice. J. R. Hall & M. R. Rafferty (Ed.), *Using evidence to inform practice for community and organizational change* in (p. 255-284). Oxford University Press.
18. Cohen, J. A., Mannarino, A. P., & Deblinger, E. (2017). *Treating trauma and traumatic grief in children and adolescents*. Guilford Press.
19. Birleşmiş Milletler (2025, 21 Aralık). Çocuk haklarına dair sözleşme. <https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>
20. Demir, S. ve Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 111-128. <https://doi.org/10.17828/yalovsosbil.333891>
21. Dozier, M., Peloso, E., Lewis, E., Laurenceau, J. P., & Levine, S. (2008). Effects of an attachment-based intervention on the cortisol production of infants and toddlers in foster care. *Development and Psychopathology*, 20(3), 845-859. <https://doi.org/10.1017/s0954579408000400>
22. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (2025, 20 Aralık). Evlat edinme. <https://www.nvi.gov.tr/evlat-edinme>
23. Garcia Quiroga, M., & Hamilton-Giachritsis, C. (2016). Attachment styles in children living in alternative care: A systematic review of the literature. *Child ve Youth Care Forum*, 45(4), 625-653.
24. Gladding, S. T. (2020). Tek ebeveynli ailelerle çalışma. İ. Keklik ve İ. Yıldırım (Eds.), *Aile terapisi* içinde (s. 257-272). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
25. Golombok, S., Zadeh, S., Freeman, T., Lysons, J., & Foley, S. (2021). Single mothers by choice: Parenting and child adjustment in middle childhood. *Journal of Family Psychology*, 35(2), 192. <https://doi.org/10.1037/fam0000797>
26. Gökkaya, V. B. (2024). Koruyucu ailelerin, yanlarına yerleştirilen çocuk ya da çocuklarla aile içinde yaşadıkları sorunlar ve başa çıkma yolları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 8(25-I), 249-267. <https://doi.org/10.9761/JASSS2375>

27. Gönülaçan Özer, A. ve Öztürk, M. (2022). Yeni sosyal risk grubu: Tek ebeveynli aileler ve sorunları. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 222-237. <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.458.10>
28. Hughes, D. A. (2009). *Attachment-focused parenting*. Norton.
29. Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J. & Van Ijzendoorn, M. H. (2018). Video-feedback intervention. H. Steele & M. Steele (Ed.), *Handbook of attachment-based interventions* in (p. 1-26). Guilford Press.
30. Karaca Öz, A. (2022). Evli olmayan kişinin tek başına evlat edinmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3), 253-274. <https://doi.org/10.34246/ahb-vuhfd.1091572>
31. Karatay, A. (2017). Türkiye'de koruyucu aile: Kökenleri, gelişimi ve bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 389-427. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.3.5.30>
32. Kılıç, K. M. (2019). Evlat edinilen çocuklarda bağlanma. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 9(1), 223-240.
33. Kitiş, S. ve Söylemez, Y. (2021). Kalpten bir ev: Koruyucu aile müdahale programının çocuk ve ebeveynler üzerindeki etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 729-753. <https://doi.org/10.33417/tsh.794922>
34. Korkmaz, B. C. ve Demiryürek, Y. B. (2025). Türkiye'de çocuk bakım kuruluş modellerine güncel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 36(2), 299-320. <https://doi.org/10.33417/tsh.1547827>
35. Levene, I. (2021). Do single parent adoptions have equal long-term outcomes for the child as couple adoptions? *Archives of Disease in Childhood*, 106, 401-405. <https://doi.org/10.1136/archdischild-2020-320545>
36. Lieberman, A. F., & Van Horn, P. (2008). *Psychotherapy with infants and young children*. Guilford Press.
37. Linares, L. O., Montalto, D., Li, M., & Oza, V. (2006). A promising parenting intervention in foster care. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(1), 32-41.
38. Lucariello, J. M., & Lerner, J. V. (2005). Human lifespan development. R. H. Coombs (Ed.), *Family therapy review* in (p. 21-40). Lawrence Erlbaum Associates.
39. Oren, D. (2020). Parenting experiences of single parents by choice. *Journal of Psychiatry and Psychology Research*, 3(3), 164-172.
40. Özçelik, T., Ervansel Yüksel, T. ve Koyuncu Şahin, M. (2025). Tek ebeveynli olmak bir dezavantaj mı? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(66), 47-78.
41. Pak Güre, M. D., Aydeniz, Ü. ve Uğurlu, Z. (2024). Türkiye'de koruyucu aile ve evlat edinme ile ilgili çalışmalar: Sistematik bir inceleme. *Turkish Journal of Social Work*, 8(2), 52-66. <https://doi.org/10.70989/scd.1587368>
42. Sanders, M. R., Kirby, J. N., Tellegen, C. L., & Day, J. J. (2014). The triple p-positive parenting program: A systematic review and meta-analysis of efficacy. *American Psychologist*, 69(4), 355-367. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2014.04.003>
43. Saxe, G. N., Ellis, B. H., & Kaplow, J. B. (2007). *Collaborative treatment of traumatized children and teens*. Guilford Press.
44. Serdar, İ. (2001). Koruyucu aile. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 467-509.
45. Sohr-Preston, S. L., Kliebert, H., Moreno, O., Dugas, T., & Zepeda, D. (2017). Expectations of male and female adoptive parents of different marital status and sexual orientation. *International Journal of Psychological Studies*, 9(3), 92-104. <https://doi.org/10.5539/ijps.v9n3p92>
46. Tanrıverdi A, B. (2021). Değişmekte olan aile yapısında tek ebeveynliğe yönelik toplumsal bakış açısı. *Studies on Social Science Insights*, 1 (1), 49-67.
47. Tezel, Z., Demirel, B. ve Kaya, Z. Ş. (2018). Koruyucu aile olmaya karar verme süreci. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43), 15-36.
48. TÜİK. (2021). *İstatistiklerle Aile*. <https://data.tuik.gov.tr>
49. TÜİK. (2024). *İstatistiklerle Aile*. <https://data.tuik.gov.tr>

50. Türk Medeni Kanunu (2001). *Resmi Gazete* (Sayı: 24607). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>
51. Üstüner, S., Erol, N. ve Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3), 130-140.
52. Webster-Stratton, C., & Reid, M. J. (2010). The Incredible Years. J. R. Weisz & A. E. Kazdin (Ed.), *Evidence-based psychotherapies* in (p. 194-210). Guilford Press.
53. Whisenhunt, J. L., Chang, C. Y., Parrish, M. S. & Carter, J. R. (2019). Addressing single parents' needs in counseling. *The Family Journal*, 27(2), 188-198.
54. Yıldırım, B. (2025). İnsanlar neden koruyucu aile oluyor? Algılanan avantaj ve dezavantajları ile koruyucu aile olmak. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25 (Aile Özel Sayısı Cilt-2), 589-612. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1648778>
55. Yıldırım S. ve Hız Ö. (2020). Koruyucu ailelerin sorunları Denizli ili örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 185-202. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.567007>
56. Yiğitoğlu, G., Vural, B. ve Körükçü, Ö. (2020). Koruyucu ailelerin kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1417-1436. <https://doi.org/10.33417/tsh.722555>

BÖLÜM 10

DOĞAL GELİŞEN OKURYAZARLIK: EV ORTAMINDA AİLELERLE UYGULANABİLİR BİR YAKLAŞIM

*Merve AVŞAR*¹

GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi, bireyin bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişiminin hızla ilerlediği ve ileriki öğrenmeler için temel yapı taşlarının olduğu önemli bir gelişim evresi olarak ele alınmaktadır (Bruner, 1985; Vygotsky, 1978). Bu yıllarda çocukların maruz kaldıkları dil girdileri ve yazılı dile ilişkin deneyimleri, okuma ve yazma becerilerinin gelişiminde belirleyici bir etkiye sahiptir (Lonigan & ark., 2011; Whitehurst & Lonigan, 1998).

Erken okuryazarlık alanındaki çalışmalar, okuryazarlık gelişiminin yalnızca örgün eğitimle sınırlı bir süreç olmadığını, aksine doğumdan itibaren sosyal etkileşimler, çevresel yazılar ve yetişkin rehberliği yoluyla aşamalı olarak şekillendiğini göstermektedir (Clay, 1966; Shamir, 2009; Teale & Sulzby, 1986; Whitehurst & Lonigan, 1998). Bu çerçevede, erken çocukluk döneminde okuryazarlık gelişimini açıklamak amacıyla literatürde iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar, doğal gelişen okuryazarlık (emergent literacy) ve erken okuryazarlık (early literacy) kavramlarıdır. Bu kavramlar bazı çalışmalarda eş anlamlı biçimde kullanılsa da dayandıkları kuramsal yaklaşımlar, vurguladıkları beceri alanları ve eğitimsel uygulamalar bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır (Justice & Kaderavek, 2004; Lonigan, 2006). Bu bölümde, söz konusu iki yaklaşım ele alınmaktadır. Bununla birlikte, doğal gelişen okuryazarlık kavramının tarihsel gelişimi, kuramsal arka planı ve erken çocukluk dönemindeki uygulama örnekleri ayrıntılı olarak incelenmektedir. Ayrıca, bu yaklaşımın çocukların günlük yaşam deneyimleriyle nasıl şekillendiği ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim programlarına nasıl yansıdığı bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir (MEB, 2013; MEB, 2024). Son olarak ailelere bu çerçevede uygulama örnekleri sunulmaktadır.

¹ Dr., Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi, merve.dal@balikesir.edu.tr,

ORCID ID: 0000-0002-1435-8383

DOI: 10.37609/akya.4026. c3335

lamaktadır. Bu tür deneyimlerin hem ev hem de okul ortamlarında süreklilik göstermesi, çocukların okuryazarlık gelişimini güçlendiren önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de okul öncesi eğitim programlarında okuryazarlık becerilerine verilen önemin artması da erken çocukluk döneminde yazılı dile yönelik daha bilinçli ve bütüncül yaklaşımların benimsendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, erken çocukluk döneminde okuryazarlığın desteklenmesi, çocukların yalnızca akademik başarıları için değil, yaşam boyu öğrenme süreçleri için de temel bir rol üstlenmektedir. Doğal gelişen okuryazarlık yaklaşımının erken çocukluk eğitiminde rehber bir çerçeve olarak ele alınması, çocuklara zengin, anlamlı ve etkileşimli yazılı dil deneyimleri sunulması açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, E., & Doğan, Ö. (2017). Ev okuryazarlık ortamı: tanımları, boyutları ve kendiliğinden ortaya çıkan okuryazarlık becerilerinin gelişimindeki rolü. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(3), 38-57.
- Altıparmak, S. (2010). *Parental perceptions on emergent literacy in early childhood years* [Unpublished master’s thesis], Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Altun, D., Erden, F., & Snow, C. E. (2016). Filizlenen okuryazarlık: Okul öncesi dönem ses ve yazı farkındalığı becerilerini besleyen ev içi kaynakların incelenmesi. 25. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (UEBK 2016) Bildiriler Kitabı* (s. 543). <https://hdl.handle.net/11511/82871>
- Applebee, A. N., & Langer, J. A. (1983). Instructional scaffolding: Reading and writing as natural language activities. *Language Arts*, 60(2), 168-175.
- Arshad, M., & Chen, W. H. (2009). Vygotsky’s socio-cultural theory of literacy; Scaffolding children to read and write at an early age. *Wacana, Journal of the Humanities of Indonesia*, 11(2), 319-334. <https://doi.org/10.17510/wjhi.v11i2.164>
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Atlas, H. & Uzuner, Y. (2018). Okul öncesi dönemdeki işitme kayıplı bir çocuğun gelişen okuryazarlık yaşantılarının incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 54-89. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c1s3m>.
- Bailet, L. L., Repper, K. K., Piasta, S. B., & Murphy, S. P. (2009). Emergent literacy intervention for prekindergarteners at risk for reading failure. *Journal of Learning Disabilities*, 42(4), 336-355.
- Baydık, B. (2003). Filizlenen okuryazarlık ve desteklenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(02), 77-89.
- Bruner, J. (1985). Child’s talk: Learning to use language. *Child Language Teaching and Therapy*, 1(1), 111-114.
- Bulut, M., Aydemir Özalp, T., & Dal, M. (2014). Okul öncesi dönemde ortaya çıkan ön okuryazarlığın kavramsal açıdan incelenmesi [Özet]. XIII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim Sempozyumu, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye. 29-31 Mayıs 2014.
- Clay, M. M. (1966). Emergent reading behaviour [Unpublished doctoral dissertation]. The University of Auckland.
- Clay, M. M. (1971). Research on language and reading in Pakeha and Polynesian groups. EDRS PRICE, 133.
- Clay, M. M. (1977). Reading: The patterning of complex behaviour.
- Clay, M. M. (1979). What Did I Write? Beginning Writing Behaviour. Heinemann Educational Books Inc., 70 Court St., Portsmouth, NH 03801.

- Çelenk, S. (2003). İlkokuma-yazma öğretiminde kuluçka dönemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 75-80.
- Çolak, A. (2001). *Zihin özürlü çocuklar ilköğretim okulu ve mesleki eğitim merkezindeki özel eğitim öğretmenlerinin zihin özürlü çocukların okuma-yazma öğrenmeleri hakkındaki görüş ve önerileri* [Unpublished master's thesis], Anadolu University.
- Deretarla Gül, E. & Bal, S. (2006). Anasınıfı öğretmenlerinin okuma yazmaya hazırlık çalışmalarına ilişkin bakış açıları, sınıf içi kullanılan materyal ve etkinliklerle çocukların okuma yazmaya ilgilerinin incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi* 3(1,2), 33-51.
- Dolly Parton's Imagination Library [@imaginationlibrary]. (2025). *Instagram*. Retrieved December 22, 2025, from <https://www.instagram.com/imaginationlibrary/?igsh=MT14eHZhOWg4bn-J6aw==>
- Feyman Gök, N. (2013). *Anaokullarında erken okur yazarlık çevresinin değerlendirilmesi ve sınıf ortamının çocukların erken okur yazarlık davranışına etkisi* (Yayınlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Girgin Ü. (2003). İtme Engelli Çocuklar İçin Erken Dönem Okuma Yazma Eğitimi, (Ed. Umran Tüfekçioğlu), İtme, Konuşma veya Görme Sorunu Olan Çocuğun Eğitimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Goodman, Y. M. (1967). A psycholinguistic description of observed oral reading phenomena in selected young beginning readers. Wayne State University.
- Gül, G. (2007). Okuryazarlık sürecinde aile katılımının rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1), 17-30.
- Imagination Library. (2025). *Parent resources*. <https://imaginationlibrary.com/news-resources/parent-resources/>
- Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L., & Lowrance, A. (2004). The effects of storytelling and story reading on the oral language complexity and story comprehension of young children. *Early childhood education journal*, 32(3), 157-163. <https://doi.org/10.1023/B:ECEJ.0000048967.94189.a3>
- İşitan, S., Saçkes, M., Justice, L. M., & Logan, J. A. R. (2018). Do early learning and literacy support at home predict preschoolers' narrative skills? *Educational Sciences: Theory and Practice*, 18(3), 661-671.
- İşitan, S., Saçkes, M., & Biber, K. (2020). Erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında desteklenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 284-298.
- Justice, L. M., & Kaderavek, J. N. (2004). Embedded-explicit emergent literacy intervention I. *Language, speech, and hearing services in schools*, 35(3), 201-211.
- Justice, L. M., Mashburn, A. J., Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2008a). Quality of language and literacy instruction in preschool classrooms serving at-risk pupils. *Early childhood research quarterly*, 23(1), 51-68.
- Justice, L. M., Pullen, P. C., & Pence, K. (2008b). Influence of verbal and nonverbal references to print on preschoolers' visual attention to print during storybook reading. *Developmental Psychology*, 44(3), 855.
- Kirby, M. S., Spencer, T. D., & Chen, Y. J. I. (2021). Oral narrative instruction improves kindergarten writing. *Reading & Writing Quarterly*, 37(6), 574-591.
- Leon, L. R., & Payler, J. (2021). Surfacing complexity in shared book reading: The role of affordance, repetition and modal appropriation in children's participation. *Learning, Culture and Social Interaction*, 28, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2021.100496>
- Lonigan, C. J. (2006). Development, assessment, and promotion of preliteracy skills. *Early Education and Development*, 17(1), 91-114.
- Lonigan, C. J., Farver, J. M., Phillips, B. M., & Clancy-Menchetti, J. (2011). Promoting the development of preschool children's emergent literacy skills: A randomized evaluation of a literacy-focused curriculum and two professional development models. *Reading and writing*, 24(3), 305-337.

- Masseti, G. M. (2009). Enhancing emergent literacy skills of preschoolers from low-income environments through a classroom-based approach. *School Psychology Review*, 38(4), 554.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Okul öncesi eğitim programı. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2024). Okul öncesi eğitim programı. Ankara: MEB.
- Nergis, A. (2008). *İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin ön okuryazarlık davranışları ile annelerinin okuryazarlığa olan ilgisi arasındaki ilişki* [Unpublished master's thesis], Marmara University.
- Neuman, S. B., & Dickinson, D. K. (Eds.). (2003). Handbook of Early Literacy Research: Vol. 1.
- Neumann, M. M. (2014). An examination of touch screen tablets and emergent literacy in Australian pre-school children. *Australian Journal of Education*, 58(2), 109-122.
- Neumann, M. M., & Neumann, D. L. (2014). Touch screen tablets and emergent literacy. *Early Childhood Education Journal*, 42(4), 231-239.
- Neumann, M. M., Hood, M., Ford, R. M., & Neumann, D. L. (2012). The role of environmental print in emergent literacy. *Journal of early childhood literacy*, 12(3), 231-258.
- Neumann, M. M., Finger, G., & Neumann, D. L. (2017). A conceptual framework for emergent digital literacy. *Early Childhood Education Journal*, 45(4), 471-479.
- Pesco, D., & Gagné, A. (2017). Scaffolding narrative skills: A meta-analysis of instruction in early childhood settings. *Early Education and Development*, 28(7), 773-793.
- Saracho, O. N., & Spodek, B. (Eds.). (2003). *Studying teachers in early childhood settings*. Information Age Publishing.
- Shamir, A. (2009). Processes and outcomes of joint activity with e-books for promoting kindergarteners' emergent literacy. *Educational Media International*, 46(1), 81-96.
- Teale, W. H., & Sulzby, E. (1986). Emergent literacy: Writing and reading. Writing research: Multidisciplinary inquiries into the nature of writing series. Ablex Publishing Corporation, 355 Chestnut St., Norwood, NJ 07648.
- Vukelich, C., & Christie, J. F. (2009). *Building a foundation for preschool literacy: Effective instruction for children's reading and writing development*. International Reading Association.
- Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes (Vol. 86). Harvard University Press.
- Wasik, B. A., & Bond, M. A. (2001). Beyond the pages of a book: Interactive book reading and language development in preschool classrooms. *Journal of educational psychology*, 93(2), 243.
- Wasik, B. A., & Hindman, A. H. (2011). Improving vocabulary and pre-literacy skills of at-risk preschoolers through teacher professional development. *Journal of educational psychology*, 103(2), 455.
- Wasik, B. H. (2012). Handbook of family literacy (Vol. 2). B. H. Wasik (Ed.). New York: Routledge.
- Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child development*, 69(3), 848-872.

BÖLÜM 11

BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ EBEVEYNLERE SAHİP ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ VE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

*Nadire Zehra ŞAFAK*²
*Uğur GÜRGAN*³

GİRİŞ

Boşanma eşler arasında gerçekleşse de tüm aileyi etkileyen bir durumdur. Resmî istatistikler incelendiğinde, Türkiye’de boşanma oranlarının zaman içinde dalgalanmalar gösterse de uzun vadede yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. TÜİK’in 2024 yılı için verilerine göre Türkiye’de boşanma süreçlerinden etkilenmiş çocuk sayısı oldukça yüksektir. Kesinleşen boşanma davaları sonucunda 187.343 çift boşanmış ve bu durumdan 186.536 çocuk etkilenmiştir (TÜİK, 2025). Boşanmadan sonra meydana gelen değişimler, ailede başta çocukların yaşamını etkilemektedir. Toplumun en temel yapısı olan aile eşler arasındaki ilişki, ebeveynlerin çocuklar ile olan etkileşimi ve kardeşler arası ilişkilerden oluşan sistemlerden oluşmaktadır. Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları ilişkilerin yanı sıra ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişki dinamikleri, çatışma durumları da çocuk üzerinde belirleyici etkiler yaratmaktadır (Öngider, 2013). Çatışma kavramı kişinin sözel, fiziksel ve psikolojik olarak karşı karşıya gelmelerini ifade eden bir terim olarak tanımlanmaktadır (Candan, 2006). Çatışma, insanların etkileşim halinde olmasının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu durum için tamamen olumsuz demek mümkün değildir. Süreci olumsuz kılan bireylerin çatışma karşısında sergiledikleri tavır, tutum ve tepkilerdir. Her ilişkide çatışmaların yaşanması doğal bir durumdur fakat çoğu aile mutluluğun çatışmasız

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21–23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Psikolojik Danışman, Balıkesir Üniversitesi, n.zehrasafak@gmail.com, ORCID iD: 0009-0003-4339-752X

³ Prof. Dr, Balıkesir Üniversitesi, ugurganmail@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0421-8168

KAYNAKLAR

- Arslan, C. (2005). Kişilerarası Çatışma Çözme Ve Problem Çözme Yaklaşımlarının Yükleme Karmaşıklığı Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(14), 75-93.
- Bilici, A. B. (2014). Boşanma Sürecinin Çocuklar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 79-110.
- Bitmiş, M., Sökmen, A., & Turgut, H. (2013). Psikolojik Dayanıklılığın Tükenmişlik Üzerine Etkisi: Örgütsel Özdeşleşmenin Aracılık Rolü. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27-40.
- Candan, G. (2006). 8-11 Yaşındaki Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Anne-Babalarının Kabul ve Reddetme Davranışını Algılayışı (Master's thesis, Maltepe University (Turkey).
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlık ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Durmuş, M., & Okanlı, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ile Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(4), 177-189.
- Güngör, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisi İle Aile Tipleri Ve Aile Tutumları İlişkisi. *Qualitative Studies*, 7(4), 40-51.
- Karakaya, Ş.** (2018). *Boşanmanın çocukların benlik saygısı ve sosyal sorun çözme becerilerine etkisi: Denizli örneğinde karşılaştırmalı bir çalışma* [Yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 420-440.
- Taylan, S. (1990). *Heppner'in Problem Çözme Envanterinin uyarlama geçerlik ve geçerlik çalışmaları* (Yüksek Lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TÜİK. (2025, Şubat 24). TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194> adresinden alındı
- Türk, A., Öztürk, M., & Bilican Gökkaya, V. (2022). Depresyon, Anksiyete, Stres ve Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi ile İncelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri Ve Psikoloji Dergisi*, 4(3), 262-270.

BÖLÜM 12

EBEVEYNLERDE AKILLI TELEFON KULLANIMININ EVLİLİK DOYUMU VE AİLE İŞLEVSELLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ ¹

Uğur GÜRGAN ²
Sibel AKKAYA ³

GİRİŞ

Akıllı telefonlar, günümüzde bireylerin günlük yaşamlarının içerisinde sıkça rol alan, diğer kişilerle iletişim kurma, doğrudan veya dolaylı yoldan bilgiye erişime, iş yaşamından sosyal ilişkilere kadar pek çok alanda başrol üstlenen teknolojik araçlar hâline gelmiştir. Gündelik yaşamın akışında akıllı telefonlara sürekli veya kolay ulaşıyor olma durumu, bireylere hız ve kolaylık sağlarken; bu durumun zaman içerisinde kontrollü bir şekilde kullanılması güç bir alışkanlığa dönüşebileceği görülmektedir. Akıllı telefonların günün her anında yanımızda olabiliyor olması, bireyin dikkatini çevresindeki kişilerden ve içinde bulunduğu andan uzaklaştırabilmekte; özellikle yüz yüze etkileşimlerin etkilerini zayıflatabilmektedir. Özellikle sürekli çevrim içi olma isteği, bildirimlerle tetiklenen kontrol davranışı ve akıllı telefonun günlük rutinin merkezine yerleşmesi, bu teknolojik aracın yalnızca işlevsel bir araç olmaktan çıkıp problemlili bir kullanım örüntüsüne dönüşmesine yol açabilmektedir (Billieux ve ark., 2015).

Bu bağlamda literatürde problemlili akıllı telefon kullanımı, yalnızca kullanım süresiyle değil; kontrol kaybı, yoksunluk benzeri huzursuzluk, günlük işlevsellikte aksama ve kişilerarası ilişkilerde bozulma gibi göstergelerle ele alınmaktadır (Billieux ve ark., 2015; Sánchez-Fernández ve ark., 2022).

Problemlili olan akıllı telefon kullanımına ilişkin bu göstergeler, bireyin teknolojiyle olan ilişkisinin ne boyutta olduğunu işaret etmekte; özellikle kişilerin birbiri ile olan ilişkileri üzerinde önemli sonuçlar doğurabilmektedir. Akıllı telefonun sürekli ve kolay

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21–23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisti Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, ugurganmail@gmail.com, ORCID iD:0000-0002-0421-8168

³ Sibel Akkaya, Balıkesir Üniversitesi, akkayafb0@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-5818-5289

KAYNAKLAR

- Billieux J, Maurage P, Lopez-Fernandez O, et al. Can disordered mobile phone use be considered a behavioral addiction? An update on current evidence and a comprehensive model for future research. *Current Addiction Reports*, 2 (2), 156–162. Doi: 10.1007/s40429-015-0054-y
- Coyne SM, Stockdale L, Busby D. “I luv u :)!” A descriptive study of the media use of individuals in romantic relationships. *Family Relations*, 60 (2), 150–162. Doi: 10.1111/j.1741-3729.2010.00639.x
- Dixit S, Shukla H, Bhagwat A, et al. A study to evaluate mobile phone dependence among students of a medical college and associated hospital of central India. *Indian Journal of Community Medicine*, 35 (2), 339–341. Doi: 10.4103/0970-0218.66878
- Elhai JD, Dvorak RD, Levine JC, Hall BJ. Problematic smartphone use: A conceptual overview and systematic review of relations with anxiety and depression psychopathology. *Journal of Affective Disorders*, 207, 251–259. Doi: 10.1016/j.jad.2016.08.030
- Epstein NB, Baldwin LM, Bishop DS. The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9 (2), 171–180.
- Kuss DJ, Griffiths MD. Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14 (3), 311. Doi: 10.3390/ijerph14030311
- Kwon M, Lee JY, Won WY, et al. Development and validation of a smartphone addiction scale (SAS). *PLoS ONE*, 8 (2), e56936. Doi: 10.1371/journal.pone.0056936
- McDaniel BT, Coyne SM. “Technoference”: The interference of technology in couple relationships and implications for women’s personal and relational well-being. *Psychology of Popular Media Culture*, 5 (1), 85–98. Doi: 10.1037/ppm0000065
- McDaniel BT, Radesky JS. Technoference: Longitudinal associations between parent technology use, parenting stress, and child behavior problems. *Pediatrics*, 84, 210–218.
- Radesky JS, Kistin CJ, Zuckerman B, et al. Patterns of mobile device use by caregivers and children during meals in fast food restaurants. *Pediatrics*, 133 (4), e843–e849. Doi: 10.1542/peds.2013-3703
- Roberts JA, David ME. My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior*, 54, 134–141. Doi: 10.1016/j.chb.2015.07.058
- Spanier GB. Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38 (1), 15–28.
- Twenge JM, Campbell WK. Media use is linked to lower psychological well-being: Evidence from three datasets. *Psychiatric Quarterly*, 90 (2), 311–331. Doi: 10.1007/s11126-019-09630-7
- TÜİK (2022). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması 2022. (27/12/2025 tarihinde <https://www.tuik.gov.tr> adresinden ulaşılmıştır).
- Young KS. Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology ve Behavior*, 1 (3), 237–244. Doi: 10.1089/cpb.1998.1.237

BÖLÜM 13

İLİŞKİ YAŞAMINDA DUYGUSAL EMEĞİN VE SORUMLULUK DAĞILIMININ İLİŞKİSEL DOYUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ ¹

Zeynep AKBIYIK ²
Uğur GÜRGAN ³

GİRİŞ

Bu araştırmanın temel amacı, romantik ilişkilerde görünmeyen yükü oluşturan duygusal emek ve ilişkide sorumluluk düzeylerinin, bireylerin ilişki doyumu üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma ayrıca bu değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeyi ve ilişki doyumunun demografik değişkenlere göre nasıl değiştiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Romantik ilişkiler, bireylerin yaşam doyumu, psikolojik iyi oluşları ve sosyal destek algıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. İlişki içindeki karşılıklı duygusal paylaşım, sorumlulukların nasıl dağıtıldığı, partnerlerin birbirlerinden beklentileri ve ilişkiyi sürdürmek için gösterilen çaba, ilişkisel süreçlerin temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Günümüzde ilişkilerin niteliğini etkileyen en önemli faktörlerden biri, çoğu zaman görünmez bir yük olarak tanımlanan duygusal emek kavramıdır. Duygusal emek; partnerin ihtiyaçlarını gözetmek, duygusal iletişimi sürdürmek, ilişkinin duygusal atmosferini düzenlemek ve sorun anlarında duygusal liderlik yapmak gibi görevleri kapsar. Yapılan çalışmada, duygusal emeğin özellikle kadınlarda daha yüksek düzeyde deneyimlendiğini göstermektedir. Bunun bir sebebi olarak da toplumsal cinsiyet rollerinin kişiye yüklediği rollerle yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir.

İlişkide yürütülen diğer önemli süreç ise sorumluluk dağılımıdır. Sorumluluk yalnızca ev işleri ve günlük görevlerle sınırlı olmayıp; duygusal iletişimi sürdürme, özel günleri ha-

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 21-23 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen 2. Ulusal Çift ve Aile Terapisi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Psikolojik Danışman/Yüksek lisans öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, zeynepakbyk03@gmail.com, ORCID iD: 0009-0004-3900-9528

³ Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, ugurganmail@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0421-8168
DOI: 10.37609/akya.4026. c3338

KAYNAKLAR

- Aksu, Z. K. (2025, Ekim 23). *İlişkilerde görünmeyen yük: Duygusal emek ve dengesizlik*. Psychology Times. <https://psychologytimes.com.tr/iliskilerde-gorunmeyen-yuk-duygusal-emek-ve-dengesizlik/>
- Alakuş, E. (2020). *Romantik ilişkilerden beklentilere dair farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi ve üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerden beklentilerine dair farkındalıklarının belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi].
- Bal, E. (2025, Eylül 22). *Duygusal emek: İlişkilerde görünmeyen yük*. Psychology Times Türkiye. <https://psychologytimes.com.tr/duygusal-emek-iliskilerde-gorunmeyen-yuk/>
- Duncombe, J., ve Marsden, D. (1993). Love and intimacy: The gender division of emotion and 'emotion work'. *Sociology*, 27(2), 221–241. <https://doi.org/10.1177/0038038593027002003>
- Eidelson, R. J., ve Epstein, N. (1982). Cognition and relationship maladjustment: Development of a measure of dysfunctional relationship beliefs. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50(5), 715–720. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.50.5.715>
- Erickson, R. J. (2005). Why emotion work matters: Sex, gender, and the division of household labor. *Journal of Marriage and Family*, 67(2), 337–351. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00120.x>
- Evrin, S. (1972). *Şahsiyet alanında psikososyolojik bir kavram olarak rol sorununa giriş*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Fincham, F. D., ve Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 630–649. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00722.x>
- Hendrick, S. S. (1988). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 50(1), 93–98. <https://doi.org/10.2307/352430>
- Hendrick, S. S., ve Hendrick, C. (1995). Gender differences and similarities in sex and love. *Personal Relationships*, 2(1), 55–65. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1995.tb00077.x>
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. University of California Press.
- Offer, S. (2014). The costs of thinking about work and family: Mental labor, work–family spillover, and gender inequality among parents in dual-earner families. *Sociological Forum*, 29(4), 916–936. <https://doi.org/10.1111/socf.12126>
- Özer, M., ve Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyumu. *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2), 72–74.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family*, 38(1), 15–28. <https://doi.org/10.2307/350547>
- Tan, M. (1979). *Kadın: Ekonomik yaşamı ve eğitimi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşamı ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1–7.
- Vatandaş, C. (2011). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 35, 29–56.
- Wharton, A. S. (2009). The sociology of emotional labor. *Annual Review of Sociology*, 35, 147–165. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-070308-115944>
- Yperen, N. W., ve Buunk, B. P. (1990). A longitudinal study of equity and satisfaction in intimate relationships. *European Journal of Social Psychology*, 20(4), 287–309. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420200403>